

Ceza Muhakemesinde Duruşmanın İkiye Bölünmesi?**Division of the Main Trial into Two Parts in Criminal Proceedings?***Gözde KAZAKER BOZKURT**

Doktor Öğretim Üyesi

Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı

Anahtar Kelimeler

Duruşma,
Duruşmanın İkiye
Bölünmesi,
Kesiksizlik İlkesi,
Alenilik (Açıklık)
İlkesi,
Cezanın Belirlenmesi,
Cezanın
Bireyselleştirilmesi.

Öz

Bu çalışmada, ceza muhakemesinde duruşmanın suçluluğa ilişkin verilen bir ara kararla iki bölüme ayrılması ve karşılaştırmalı hukukta böyle bir bölünme lehinde ve aleyhinde ileri sürülen görüşler ele alınmaktadır. Bu, duruşmanın suçluluk sorununun karara bağlanması ve yaptırımın belirlenmesi şeklinde ikiye bölünmesini ifade etmektedir. Öncelikle kişinin “suçlu” veya “suçsuz” olduğuna dair deliller ortaya konularak tartışılmakta ve bir ara karar (*Interlokut*) verilmektedir. Sadece suçluluk kararı verilmesi hâlinde cezanın miktarını etkileyecek hususlara ilişkin deliller ele alınmaktadır. Bu bölünmenin beraat eden sanıklar için olumlu yönü, cezalandırma açısından önem arz eden özel hayata ilişkin hususların kamuya açıklanmamasıdır. Bir Anglo-Sakson muhakeme modeli olan yargılamanın ikiye bölünmesi, Kıta Avrupası hukuk sistemine dâhil ülkelerde de tartışılan ve bazılarında pozitif hukuka yansıyan bir mesele olarak çalışmamıza konu olmuştur.

Keywords

Main Trial,
Bipartite Division of
the Main Trial,
Principle of
Continuity,
Principle of Publicity,
Sentencing,
Individualisation of the
Punishment.

Abstract

This paper deals with the division of the main trial in criminal proceedings into two parts by means of an interlocutory judgment on guilt and the arguments for and against this division in comparative law. This means the division of the main trial into two parts: determination of guilt and sentencing. First, the evidence as to whether the person is “guilty” or “not guilty” is presented, discussed and a decision is made with an interlocutory judgment (interlocutor). Only in the case of guilt is evidence taken regarding circumstances that affect the severity of the sentence. For acquitted defendants, this division has the advantage that details of their private lives that are relevant to the sentencing do not become public. The division of the trial, an Anglo-Saxon procedural model, is the subject of our study because it is also discussed in countries of the continental European legal system and is reflected in positive law in some of them.

(*) Araştırma Makalesi.
Hakem denetiminden geçmiştir.

Gönderim Tarihi: 09.04.2025, Kabul Tarihi: 22.05.2025.

GİRİŞ

Duruşma devresi, ceza muhakemesinde maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından büyük bir öneme sahiptir. Zira bu devrede yapılacak yargılama neticesinde sanığın kendisine isnat edilen suçu işleyip işlemediğine ilişkin bir belirlemede bulunmaktadır. Eğer sanık kendisine isnat edilen suçu işlemişse hakkında uygulanacak yaptırımın belirlendiği bir safha olarak ayrıca önem taşır. Zira hükmolunan yaptırım, doğrudan sanığın kişisel çıkarlarını ilgilendirmesinin yanında toplumun yargıya olan güveninin bir ölçüsü olarak da hizmet eder. Bu bağlamda duruşma hem suçluluğun tespitinin hem de bunun sonuçlarının tespitinin yapıldığı devre olarak tüm ceza muhakemesi sürecinde özel bir konuma sahiptir. Üstlenmiş olduğu bu kritik işlev nedeniyle duruşma devresi, ceza muhakemesi hukuku literatüründe pek çok tartışmanın içinde yer almakta, yapısı ve sistemi itibarıyla eleştirilere maruz kalmaktadır.

Çalışma, Kıta Avrupası'nda ceza muhakemesinde duruşma devresini yeniden yapılandırma gerekliliği kapsamında tartışılan, esasen bir Anglo-Sakson muhakeme modeline dayanan duruşmanın ikiye bölünmesini irdelemektedir. Duruşma devresinde iki kademeli bir yapı oluşturulması, Kıta Avrupası hukuk sistemine dâhil ülkelerin bazılarında pozitif hukuka yansımış, bazılarında ise bir reform önerisi olarak kalmaktan öteye gidememiştir. Bununla kast edilen, duruşmanın şeklen *yargılama devresi* ve *son karar devresi* olarak kendi içinde ikili bir ayrımla ele alınması değildir. Ceza yargılaması sürecinde esaslı bir değişikliği ifade eden bu sistem kapsamında bugün duruşmanın *suçluluk sorununun karara bağlandığı ve yaptırımın belirlendiği* iki bölüme ayrılması, başka bir söylemle *ceza muhakemesinin (yargılamasının) bölünmesi* hususu tartışılmaktadır.

Çalışmada öncelikle ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi sisteminin mahiyetine (I) ve bölünme fikrinin Kıta Avrupası'nda doğmasına neden olan tarihi sürece (II) değinilecektir. Ardından sistemin Kıta Avrupası ülkelerinde uygulanan ve uygulanması önerilen çeşitleri, duruşmanın bölünmelerinde incelenecek hususlar ve bölünmenin kanuni dayanağının mevcut olup olmaması göz önünde bulundurularak ikili bir ayrıma tabi tutulmak suretiyle incelenecektir (III).

Bu bölümlerin akabinde, Kıta Avrupası'nda bölünme fikrini farklı şekillerde de olsa muhakeme kanunlarına yansıttığını çalışmamız sırasında tespit ettiğimiz örnek iki ülke olarak İsviçre ve Avusturya'daki kanuni düzenlemelere yer verilecektir (IV). Karşılaştırmalı hukukta bu bölünme lehine ve aleyhine ileri sürülen görüşlere değinilmesinin ve bunların ilgili olduğu başlık bazında hukukumuz açısından değerlendirilmesinin (V) ardından, sonuç bölümünde çalışmada elde edilen bulgular çerçevesinde sistemin Türk ceza muhakemesi hukuku bakımından uygulanabilirliği tahlil edilecektir.

I. CEZA MUHAKEMESİNDE DURUŞMANIN İKİYE BÖLÜNMESİ SİSTEMİNİN MAHİYETİ

Ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi, *ceza muhakemesinin (yargılamasının) ikiye bölünmesi*¹ ve *ceza davasının ikiye bölünmesi*² başlıkları altında da irdelenmektedir. Anglo-Sakson muhakeme sürecinin bileşenlerinin değiştirilmiş bir biçimde Kıta Avrupası hukuk sistemine yansıtılmış şekliyle konu, güncel tartışmalarda *ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi* hâlini almıştır. Nitekim çalışmanın devamında ayrıntılı bir şekilde ele alınacağı üzere bu usulün tarihsel arka planı jüri mahkemelerinin yapısına dayanmaktaysa da duruşma devresinde iki kademeli bir yapı oluşturulması gerekliliği altında bugün tartışılan, jüri mahkemelerinin yeniden canlandırılması değildir³.

¹ BLAU, Günter: "Die Teilung des Strafverfahrens in zwei Abschnitte, Schuldspruch und Strafausspruch", *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1969, Sayı 81, s. 31-48; FISCHINGER, Helmut: "Die Teilung des Strafverfahrens in zwei Abschnitte, Schuldspruch und Strafausspruch", *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1969, Sayı 81, s. 49-60; ACHENBACH, Hans: "Zweiteilung des Strafverfahrens-Plädoyer für eine 'kleine Lösung'", *Juristische Rundschau*, 1974, Sayı 10, 1974, s. 401-406; TOSUN, Öztekin: *Suçluların Gözlemi*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1966, s. 430.

² TOSUN, s. 443.

³ ROXIN, Claus: "Die Reform der Hauptverhandlung im deutschen Strafprozeß", (Ed.) LÜTTGER, Hans: *Probleme der Strafprozeßreform*, Walter de Gruyter, Berlin, 1975, s. 62. Bu hususta bkz. II. "Kıta Avrupası'nda Duruşmayı İkiye Bölme Fikrinin Tarihi Gelişimi".

Ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi, Almanca konuşulan bölgelerde genellikle “*Schuldinterlokut*” terimi altında ele alınmakta ve tartışılmaktadır⁴. Bu terim, Latince “ara bir karar veya hüküm vermek” anlamına gelen “*interloqui*” veya “*interlocutio*” kelimesinden türetilmiştir⁵. Hukuk sözlüğünde terim, ceza yargılamasının taraflarının (olgusal olarak sınırlı) savunmalarını takiben mahkemenin “suçluluk” sorunuyla sınırlı olarak verdiği bir ara karar olarak tanımlanmaktadır⁶. Alman öğretisinde ise kavram, duruşmanın suçluluğa ilişkin bir bölüme ve müteakiben cezanın belirlendiği veya kanuni sonuçların tespit edildiği ikinci bir bölüme ayrılması olarak açıklanmaktadır⁷.

Türk ceza muhakemesi hukuku açısından bakıldığında kural olarak ara verilmeksizin başka bir söylemle kesiksiz (*inkıtasız, kesintisiz, yoğunlaştırılmış*) seyreden duruşma devresinde (CMK m. 190/1) bir bölünmenin gerçekleştirilmesinin kast edildiği görülmektedir. Bu bağlamda karşılaştırmalı hukukta tartışılan, cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesine ilişkin olguların ayrıca araştırıldığı ikinci bir bölümün oluşturulmasının gerekli olup olmadığıdır. Bahsi geçen bölünme, duruşmanın ara verilmeksizin tek celsede bitirilmesini ifade eden ve esasen yargılamanın makul sürede tamamlanmasına hizmet eden *kesiksizlik ilkesi* (*Kontinuitätsgrundsatz*)⁸ ile çelişmektedir. Ayrıca karşılaştırmalı hukuk literatüründe yer alan hâkim görüşe göre, duruşmanın ilk bölümünden farklı olarak ikinci bölümünün kapalı yapılması gerekmektedir⁹. Bu durum ise duruşmaya hâkim ilkelerden olan *alenilik (açıklık) ilkesinin* (AY m. 141/1; CMK m. 182/1) (*Öffentlichkeitsgrundsatz*) sınırlandırılması anlamına gelmektedir¹⁰. Zira bu ilke, duruşmada gerçekleştirilen muhakeme işlemlerinde, bulunması zorunlu olan kimseler dışındaki kimselerin de bulunabilmesini ve duruşmayı izleyebilmesini ifade eder. En basit söylemle ilke, muhakemeye katılan sühlerin halk tarafından denetlenebilmesini ve sanığın toplum önünde kendisine yöneltilen suçlamalardan kurtulabilmesini sağlar¹¹. Sistemin duruşmanın ikinci bölümünde alenilik ilkesi yönünden getirdiği kısıtlamayla sanığın kişilik haklarını korumayı amaçladığı belirtilmektedir¹².

Bu çerçevede duruşmanın ilk bölümü “suçluluk” sorununa ayrılmalı ve ancak bu suçluluk tespit edildikten sonra bir ara karar veya hüküm şeklinde (ön) bir suçluluk kararı verilmelidir. Buna müteakiben kapalı bir şekilde gerçekleştirilen yani aleniliğin olmadığı ikinci bölümde ise cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesine ilişkin deliller ortaya konulacak ve bir yaptırım hükmü verilecektir¹³. Bu

⁴ BLAU, s. 31; ROXIN, Claus / SCHÜNEMANN, Bernd: *Strafverfahrensrecht*, 30. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2022, s. 410; KÜHNE, Hans-Heiner: *Strafprozessrecht*, 9. Baskı, Verlag C. F. Müller, Heidelberg, 2015, s. 120, dn. 4; KNITTEL, Eberhard: *Zweiteilung der Hauptverhandlung nach Englischem Vorbild*, Peter Hanstein Verlag, Köln-Bonn, 1973, s. 215; HUBER, Michael: *Reformüberlegungen des strafprozessualen Hauptverfahrens*, Diplomarbeit, Rechtswissenschaftliche Fakultät der Karl-Franzens-Universität Graz, Graz, 2010, s. 33.

⁵ HEUMANN, Hermann Gottlieb / SECKEL, Emil: *Heumanns Handlexikon zu den Quellen des römischen Rechts*, Verlag von Gustav Fischer, Jena, 1926, s. 282.

⁶ WERNER, Raik: *Weberkompakt, Rechtswörterbuch*, 11. Baskı, Verlag C.H. Beck, 2024. Benzer tanım için bkz. KÖBLER, Gerhard: *Juristisches Wörterbuch*, 16. Baskı, Verlag Franz Vahlen, München, 2016, s. 381-382.

⁷ DÖLLING, Dieter: *Die Zweiteilung der Hauptverhandlung- Eine Erprobung vor Einzelrichtern und Schöffengerichten*, Schwartz Verlag, Göttingen, 1978, s. 2; SESSAR, Klaus: “Wege zu einer Neugestaltung der Hauptverhandlung”, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1982, Sayı 93, s. 713; SCHÖCH, Heinz / SCHREIBER, Hans-Ludwig: “Ist die Zweiteilung der Hauptverhandlung praktikabel? Erfahrungen mit der Erprobung eines informellen Schuldinterlokuts”, *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 1978, Cilt 11, Sayı 3, s. 63; SCHÄFER, Karl: “Kap.13, N. 20a”, RIEß, Peter (Hrsg): *Löwe-Rosenberg, Die Strafprozeßordnung und Gerichtsverfassungsgesetz Großkommentar*, 24. Baskı, Walter de Gruyter, Berlin, 1988 (Yazar, Löwe-Rosenberg Großkommentar); MELLER, Laura: *Urteilsabspachen im österreichischen Strafprozess*, Duncker & Humblot, Berlin, 2021, s. 238.

⁸ KARAKEHYA, Hakan: *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. Maddesi (Adil Yargılanma Hakkı) Bağlamında Ceza Muhakemesinde Duruşma*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2008, s. 82-83; ŞAHİN, Cumhur / GÖKTÜRK, Neslihan: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 485-486; ÜNVER, Yener / HAKERİ, Hakan: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 23. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024, s. 567.

⁹ DAHS, Hans: “Fortschrittliches Strafrecht in rückständigem Strafverfahren. Zur Dringlichkeit einer Zweiteilung der Hauptverhandlung durch ein ‘Schuldinterlokut’”, *Neue Juristische Wochenschrift*, 1970, s. 1710; MOOS, Reinhard: “Die Reform der Hauptverhandlung Teil II”, *Österreichische Juristen-Zeitung*, 2003, Sayı 20, s. 369; BLAU, s. 45.

¹⁰ WOLF, Celina Anna: *Das Schuldinterlokut- Die Zweiteilung der Hauptverhandlung im Strafprozess*, Diplomarbeit, Rechtswissenschaftliche Fakultät der Universität Graz, Graz, 2024, s. 55.

¹¹ KARAKEHYA, s. 80; ŞAHİN / GÖKTÜRK, s. 487.

¹² WOLF, s. 55.

¹³ WOLF, s. 29-30.

noktada önemli olan suçluluğa ilişkin delillerin ve cezanın belirlenmesinde etkili olan olguların ortaya konulması ve tartışılması sürecinin başlangıçtan itibaren birbirinden ayrı yürütülmesidir¹⁴.

II. KITA AVRUPASI'NDA DURUŞMAYI İKİYE BÖLME FİKRİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

“*Mahkûmiyet, suçlu bulunma (suçluluk) kararı (conviction, Schuldspruch)*” ile “*ceza hükmü (sentence, Strafausspruch)*” arasında bir ayırım yapılmasına dayanan Anglo-Sakson yargılama modeli, mevcudiyetini esasen İngiliz ceza mahkemelerinin jüri oluşumuna borçludur. Bu, bir tür yetki paylaşımı anlamına gelir: Jürinin suçluluk kararı vermesi veya sanığın suçunu ikrar etmesi hâlinde artık cezanın belirlenmesi (meslekten olmayan yargıçların katılımı olmaksızın) meslekten yargıçların görevidir¹⁵. Bununla birlikte Anglo- Sakson usulünde bu bölünme, jürinin varlığından, yargıç ile jüri arasındaki yetki paylaşımından kopmuştur. Yargılama da iki aşamaya bölünmüştür. Suçluluk sorununa ve ceza sorununa ilişkin iki ayrı karar ortaya çıkar. Burada aslında ceza yargılaması, aralarında esaslı farklılıklar bulunan iki ayrı özerk bölümden oluşmaktadır¹⁶.

Burjuva devrimlerinden sonra Kıta Avrupası'nda jüri mahkemelerin uygulamaya konması, doğal olarak nihai kararın suçluluk hükmü ve ceza hükmü olarak bölünmesini gerektirmiştir¹⁷. Örneğin, Almanya'da 1877 İmparatorluk mevzuatında jüri sisteminin zaten mevcut olduğu ve bunun aslında 1924 Emminger Reformu'na kadar devam ettiği ve bu dönemde önce suçluluğa ardından cezaya karar verildiği belirtilmelidir¹⁸. Yine bir başka örnek, 1896 tarihli Macaristan Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) görülebilir¹⁹. Bununla birlikte Kıta Avrupası hukuk sisteminin şartlarına ve usul geleneklerine uyarlanan jüri mahkeme, bu dönemde kararın bölünmesinden daha ileri gitmemiştir²⁰.

Kıta Avrupası'nda devam eden süreçte doğrudan veya dolaylı yasal düzenlemelerle jüri mahkemeleri tasfiye edilirken veya arka plana itilirken uluslararası dernekler kuran kriminologlar, ceza yargılamasının fiili olarak bölünmesinden yana bir tutum sergilemişlerdir. 1925 yılında Londra'da gerçekleştirilen IV. Uluslararası Cezaevleri (İnfaz) Kongresi'nde ceza yargılamasının ikiye bölünmesi oy birliği ile kabul edilmiştir. Kongre'de failin kişiliğinin detaylı bir incelemeye tabi tutulmasını gerektiren cezanın bireyselleştirilmesinin ancak bu amaca hasredilmiş bağımsız bir usul aşamasıyla mümkün olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca cezanın belirlenmesi aşamasında yani ikinci kısımda sakin bir atmosferin sağlanması ve güven tesis edilmesi için aleniliğin kaldırılması önerilmiştir²¹. Kıta Avrupası ülkelerinde söz konusu Kongre vesilesiyle ilk defa cezanın bireyselleştirilmesinin artan önemine ilişkin fikirler ortaya çıkmıştır²².

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra toplumsal savunma hareketlerinin yönlendirmesiyle ceza yargılamasının bölünmesi fikri yeniden gündeme gelmiştir²³. III. Uluslararası Toplumsal Savunma Kongresi'nde (Anvers, 1954), failin biyo-psikolojik ve sosyal kişiliğinin incelenmesinin gerekliliği konusunda karar alınmış ve bu doğrultuda ceza yargılamasının ihtiyari olarak bölünmesi sistemi önerilmiştir²⁴. Yar-

¹⁴ HUBER, s. 35.

¹⁵ HORN, Eckhard: “Tatschuld-Interlokut und Strafzumessung”, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1973, Sayı 85, s. 7-8; BÁRD, Károly: “Über die Zweiteilung der Verhandlung”, *Acta Juridica, Academiae Scientiarum Hungaricae*, 1987, Cilt 29, Sayı 1-2, s. 197; BLAU, s. 31; ROXIN, s. 62.

¹⁶ BÁRD, s. 197-198.

¹⁷ BÁRD, s. 198.

¹⁸ TOPHINKE, Wilhelm: “Zum Schuldinterlokut”, *Welche Reform braucht das Strafverfahren? Texte und Ergebnisse des 30. Strafvvertigertag, Lübeck, 6-8 März 2015*, Berlin, 2016, s. 223; BÁRD, s. 200.

¹⁹ BÁRD, s. 198.

²⁰ BÁRD, s. 197-198.

²¹ BLAU, s. 39; BÁRD, s. 198; TOSUN, s. 442.

²² WOLF, s. 30.

²³ BLAU, s. 40; BÁRD, s. 199.

²⁴ HEINITZ, Ernst: “Zweiteilung der Hauptverhandlung”, *Sein und Werden im Recht, Festgabe für Ulrich von Lübtow zum 70. Geburtstag*, Duncker & Humblot, Berlin, 1970, s. 840; BÁRD, s. 199.

gılamanın ikinci bölümünde aleniliğe ilişkin kısıtlamanın yanı sıra davranış bilimi uzmanlarının üye olarak yani karar verme yetkisine sahip kişiler olarak yer alması gerekliliği üzerinde durulmuştur²⁵.

Uluslararası Ceza Hukuku Derneği (AIDP-*Association Internationale de Droit de Pénal*)²⁶, 1961 yılında VIII. Uluslararası Ceza Hukuku Kongresi'nde ceza yargılamasının bölünmesini tavsiye eden bir karar almıştır²⁷. Lizbon'da gerçekleştirilen bu Kongre'de "cezaî hükümlerin hazırlanmasında uygulanan yöntemler ve teknik usuller" incelenmiş ve *hukuka aykırılık, suçluluk* ya da *yaptırımlarla* ilgili kararların ayrılmasının faydalı olacağı sonucuna varılmıştır²⁸. Dernek, 1969 yılında Roma'da düzenlediği X. Kongre'nin dört temel başlığından birini özellikle bölünmüş yargılama projesine ayırmıştır. Her ne kadar hazırlık kolokyumlarında yargılamanın bölünmesi sadece sınırlı bir alanda ve sıkı koşullar altında önerilmiş olsa ve ulusal raporlar farklı görüşleri yansıtsa da ve katılımcılar sayısız karşı argüman ileri sürse de nihai karar bölünmeden yana çıkmıştır²⁹. Nitekim Kongre'nin bölünme önerisi, Avrupa'nın büyük bir bölümünde -mevzuatta ve literatürde- pek iyi karşılanmamıştır. Kongre'deki temsilcileri ulusal raporlarında ikiye bölünme projesinin sorunlu olduğunu beyan ettiğinden sosyalist devletler açısından bu durum şaşırtıcı değildir. Ancak batılı devletlerden geniş çapta destek verenler yalnızca Almanya'nın usul hukukçuları olmuştur³⁰.

Almanya'nın ceza yargılamasının bölünmesine yönelik sergilediği tutum, zamansal bir tesadüfe dayandırılmaktadır. Roma'daki kongrenin yapıldığı yılın (1969) Alman Ceza Kanunu'nun yaptırım sisteminin bireyselleştirme ruhuyla değiştirildiği döneme tekabül etmiş olması, birçok kişinin yargılamanın ikiye bölünmesini, maddi hukuk değişikliklerinin makul bir usuli sonucu olarak görmesine neden olmuştur. Almanya Federal Cumhuriyeti'nde yargılamanın bölünmesi yönündeki bu eğilim, aynı zamanda ülkenin kendine özgü suçluluk yapısı ve Alman hukukunun gelişim karakteristiği ile de ilişkilendirilmektedir. Zira savaş suçlarına, karmaşık ekonomik suçların faillerine ve terörist grupların üyelerine karşı yürütülen yargılamalar, o dönemde adaletin işleyişini son derece şüpheli hâle getirmiştir. Bu nedenle geleneksel yargılama sistemi sert bir şekilde eleştirilmiş ve o dönem kimi Alman usul hukukçuları yargılamanın etkinliğini artırması muhtemel reform fikirlerine doğru bir eğilim göstermiştir³¹.

Almanya'da konuya ilişkin teknik tartışmalar, kaçınılmaz şekilde İsviçre ve Avusturya'yı da etkilemiştir. Bu tartışmalar, her iki ülkede de pozitif hukukta bir karşılık bulurken; Avusturya'da getirilen düzenleme³², reform tartışmalarını sonlandırmaya yetmemiştir. Zira çalışmanın devamında ayrıntılı

²⁵ BÂRD, s. 199.

²⁶ Uluslararası Ceza Hukuku Derneği (AIDP), 1924 yılında Paris'te kurulmuştur. Bu Dernek, üç önemli ceza hukukçusu olan *Franz von Liszt*, *Gerard Van Hamel* ve *Adolphe Prins* tarafından 1889 yılında Viyana'da kurulmuş olan ve I. Dünya Savaşı'nın başlangıcıyla fes-holan Uluslararası Ceza Hukuku Birliği'nden doğan bir teşkilattır. AIDP, ceza bilimleri uzmanlarını bir araya getiren dünyanın en eski teşkilatıdır ve kendi alanında (suç siyaseti ve ceza hukukunun kanunlaştırılması, karşılaştırmalı ceza hukuku, uluslararası ceza hukuku, ceza adaletinin uygulanmasında insan hakları) özel bir konumu haizdir (<https://www.tchd.org.tr/aidp/>, ET: 21.01.2025).

²⁷ Kongre'nin bu kararına göre, "Gerektiğinde hâkimin olayın maddiyat ve isnadiyeti üzerinde birinci, yaptırımın tayini üzerinde ikinci aşamada karar verebilmesi mümkün olmalıdır." (TOSUN, s. 443).

²⁸ BÂRD, s. 199.

²⁹ Kongrenin nihai kararına göre, "En azından daha ciddi suçlara ilişkin yargılamalarda, mahkemeye delil ve beyanları başlangıçta fiil ve suçluluk konularıyla sınırlama yetkisi verilmelidir. Mahkeme, sanığın kişiliğine ilişkin delil tespitini, ilk bölümde bu delillerin göz önünde bulundurulması amaca uygun olmadığı sürece (akıl hastalığının kusur yeteneği üzerinde etkili olması gibi) ancak suçluluğa ilişkin kararın verilmesinden sonra uygun yaptırımın belirlenmesi amacıyla gerçekleştirmelidir." (KLEINKNECHT, Theodor: "Informelles Schuldinterlokut" im Strafprozeß nach geltendem Recht, Zur modernen Gestaltung der Hauptverhandlung", (Ed.) LÜTTGER, Hans / BLEI, Hermann / HANAU, Peter: *Festschrift für Ernst Heinitz zum 70. Geburtstag*, Walter de Gruyter, Berlin, 1972, s. 652). Kongrenin bu kararının şimdiye dek aldığı kararlardaki alışlagelmiş netlikten uzak olduğu yönünde bkz. BÂRD, s. 199. Bu kongrede temsilcileri bölünme yönünde görüş bildiren ülkelerden bazıları Almanya, Fransa, Brezilya, Mısır, İsveç, Norveç; temsilcileri bölünme karşıtı olan ülkelerden bazıları ise Yunanistan, Polonya, Çekoslovakya ve Yugoslavya'dır. İtalyan temsilciler ise fikir ayrılığı yaşamışlardır (HEINITZ, s. 837, dn. 10).

³⁰ BÂRD, s. 200. Duruşmanın ikiye bölünmesi, Almanya'da 1960 yılının ortalarından itibaren büyük ceza hukuku reformu öncesinde ceza muhakemesi hukukunun temel sorunları kapsamında yoğun bir şekilde tartışılmıştır. Konuya ilişkin tartışma disiplinler arası bir boyut kazanmış, yalnızca avukatlar değil çok sayıda psikiyatrist de böyle bir ayrımın uygulanması yönünde görüş bildirmiştir (BERNARD, Stephan / STUDER, Rafael: "Präkäre Unschuld bei Begutachtungen ohne Tat-oder Schuldinterlokut", (Ed.) HEER, Marianne / HABERMEYER, Elmar / BERNARD, Stephan: *Feststellung des Sachverhalts im Zusammenhang mit der Begutachtung*, Stämpfli Verlag, Bern, 2016, s. 17).

³¹ BÂRD, s. 200.

³² BGBl. I Nr. 2004/19, (01.01.2008), Strafprozessreformgesetz (Ceza Muhakemesi Reform Kanunu).

olarak açıklanacağı üzere Avusturya CMK'nın ilgili hükmü, duruşmanın ikiye bölünmesi sistemini tam anlamıyla yansıtmamaktadır³³. Nihai olarak Almanya'da ise duruşmanın bölünmesi fikri uygulanmamıştır³⁴. Nitekim günümüz Alman CMK'da teknik anlamda böyle bir ayırım yoktur. Alman CMK m. 260 uyarınca suçluluğa ve cezaya (veya tedbire) ilişkin karar, mahkemenin hükmü (*Urteil*) altında aynı anda açıklanır³⁵. Almanya'da konuya ilişkin tartışmaların yavaş yavaş sona ermiş olduğu ve neredeyse hiç yeni literatürün kalmadığı ifade edilmektedir³⁶. Bununla birlikte konu, günümüzde hâlâ Alman ceza muhakemesi hukukunun güncel sorunları arasında sıralanmakta³⁷ ve sempozyumlara konu olmaya devam etmektedir³⁸. Bu bağlamda Almanya'da duruşmanın mevcut seyri hâlâ tartışmalı olsa da³⁹ bu tür geniş kapsamlı reform fikirleri yakın zamanda terk edilmiştir. Böyle radikal bir değişimden ziyade mevcut ve denenmiş yapıların tamamını korumak suretiyle ceza muhakemesi hukukunun modernleştirilmesi ve daha da geliştirilmesi için çaba sarf edildiği belirtilmektedir⁴⁰.

III. SİSTEMİN KITA AVRUPASI'NDA UYGULANAN VE UYGULANMASI ÖNERİLEN ÇEŞİTLERİ

A. Bölümlerde İncelenen Hususlar Bakımından (*Schuldinterlokut-Tatinterlokut*)

Ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesine ilişkin tartışmalar, mevcut durumda tek bir karar ile yapılan suçluluğun tespiti ve yaptırımın belirlenmesi işlerinin ayrı ayrı iki kararla yapılması ve bunlara birer kısım ayrılması üzerinedir⁴¹. Bu nedenle klasik şekil olarak ifade etmekte sakınca görmediğimiz "*Schuldinterlokut*" olarak nitelendirilen ilk usulde duruşma, "suçluluk" ve "yaptırım" sorunlarının ayrı kararlara bağlandığı iki bölümden oluşmaktadır.

Ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesinin klasik şeklinin yanı sıra farklı bir şekline daha yer verilebilmektedir. "*Tatinterloku*" olarak nitelendirilen bu ikinci usulde ise "suç (maddi vakıa)" sorunu ayrı bir bölümde ele alınmaktadır. Yani duruşmanın ilk bölümünde öncelikle "suç (maddi vakıa)" sorunu (*Samk, kendisine isnat edilen suçu işledi mi?*) karara bağlanmakta⁴², ardından diğer

³³ HUBER, s. 34. İsviçre ve Avusturya'daki kanuni düzenlemelere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. IV. "Kıta Avrupası'nda Pozitif Hukuktaki Yansımalar- İsviçre ve Avusturya Örnekleri".

³⁴ BERNARD / STUDER, s. 17.

³⁵ ROXIN / SCHÜNEMANN, s. 410, N. 82; BLAU, s. 36. Bununla birlikte bu kuralın istisnasız geçerli olduğu söylenemez. Örneğin, Alman Genç Mahkemeleri Kanunu'nun (JGG- Alman GMK) gençlere özgü hapis cezası hükmünün verilmesinin ertelenmesini düzenleyen 27. maddesinde suçluluk ile ceza hükmü arasında benzer bir ayırım tesis edilmiş durumdadır. Bununla birlikte söz konusu düzenlemenin Anglo-Sakson usulündeki ayırımın bir yansıması olup olmadığı Alman doktrininde tartışmalıdır (ayrıca bkz. BLAU, s. 37). Gençlere özgü hapis cezasına hükmetmek için gerekli koşulların oluşması durumunda, mahkeme cezanın belirlenmesi aşamasını gerçekleştirmeyerek hükmün verilmesini erteleyebilir. Alman GMK'nın 27. maddesinde düzenlenen "*gençler için hapis cezası hükmünün verilmesinin ertelenmesi*" kurumu, Alman GMK m. 21'de düzenlenen "*gençler için hapis cezasının yerine getirilmesinin ertelenmesi*" kurumundan farklıdır. Genç için hapis cezası hükmünün verilmesinin Alman GMK uyarınca ertelenmesinde mahkeme, öncelikle sanığın suçlu olduğunu belirler. Bu belirlemeyi yaptığı sırada da sanığa bazı emirler verip yükümlülükler yükleyerek ve bir deneme süresi tayin ederek, genç için hapis cezasının belirlenmesini erteleyebilir. Ertelemeye ilişkin bu karar verilirken ayrıca "*gençlere özgü disiplin hapsi (Jugendarrest)*" kararı da verilemez. Hapis cezası hükmünün verilmesinin ertelenmesi için şu koşulların birlikte gerçekleşmesi gerekir: Failin fiili işlemiş olduğunun ve kast veya taksirinin bulunduğu ispat edilmiş olması, failin olaydaki kusurunun ağır olmaması, failin zararlı eğilimleri bulunduğu dair emarelerin bulunması ancak zararlı eğilimlerin kapsamı hakkında henüz nihai bir hüküm verilmemiş olması, mahkemenin daha az etkili olan alternatif yaptırımların yeterli olup olmayacağını denetlemiş olması ve alternatif yaptırımların yeterli olmadığının anlaşılmış olması [YENİSEY, Feridun: *Mukayeseli Hukuk Açısından Ceza Sorumluluğu Yaşı ve Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocuklar ve Gençler İçin Ceza Hukukunda Uygulanan Alternatif Yaptırımlar*, 2007 (<http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr>, ET: 10.01.2025), s. 20].

³⁶ BERNARD / STUDER, s. 17.

³⁷ https://www.jura.uni-frankfurt.de/60912599/Themenliste_Aktuelle_Probleme_des_Strafprozessrechts.pdf? (ET: 05.01.2025)

³⁸ TOPHINKE, s. 123-127.

³⁹ KRÖPIL, Karl: "Wichtige Grundzüge des Strafverfahrens-unter Berücksichtigung einiger Aspekte aus dem Strafverfahren gegen Christian Wulff", *Juristische Schulung*, 2015, s. 217.

⁴⁰ BEULKE, Werner: *Strafprozessrecht*, 11. Baskı, Verlag C. F. Müller, Heidelberg, 2010, § 19, s. 256, N. 397. Benzer yönde bkz. ROXIN / SCHÜNEMANN, s. 410, N. 83.

⁴¹ TOSUN, s. 444.

⁴² Yalnızca sanığın kendisine isnat edilen fiili (suçu) işleyip işlemediği sorusunun cevabının verildiği bir bölüm olması nedeniyle bu bölüm sonunda verilen karar, sanığın suçluluğunu belirleyen bir karar (*Schuldspruch*) olarak nitelendirilemez (BERNARD / STUDER, s. 20).

bölümünde sırasıyla “suçluluk” ve “yaptırım” sorunları açıklığa kavuşturulmaktadır. Bu suretle aslında ceza muhakemesinde duruşmanın üç bölüme ayrılmış olduğu dahi ifade edilmektedir⁴³.

Duruşmanın ikiye bölünmesi hâlinde ilk bölüm sonunda verilen karar ile *suçluluk sorununun mu suç sorununun mu çözümlenmiş olduğu* hususu, duruşmanın bölümlerinin içeriğinin nelerden ibaret olduğuyla doğrudan ilintilidir. Karşılaştırmalı hukukta, özellikle *Alman* ve *Avusturya* hukukunda duruşmanın ikiye bölünmesi hâlinde bölümlerin içeriğinin nasıl şekilleneceği yani birinci ve ikinci bölümde ele alınması gereken hususların neler olacağı oldukça tartışmalıdır⁴⁴. Bununla birlikte bölünmenin suçluluğun ve yaptırımın tespiti şeklinde planlanması yani klasik şekil olan “*Schuldinterlokut*”un kabulü durumunda bölümlerde incelenecek hususlar genellikle şu şekilde belirlenmektedir:

Kişinin suçluluğunun tayin edileceği ilk bölümde, suça ve suçluluğa ilişkin delillerin ortaya konulması ve tartışılması planlanmaktadır. Bu çerçevede ilk bölümde, tipikliğin maddi (objektif) ve manevi (sübjektif) unsurları ele alınacaktır. Hukuka uygunluk sebepleri, sanığın kusur yeteneğinin (isnat yeteneği) bulunup bulunmadığı ve kusurluluğu kaldıran sebepler (örneğin; zorunluluk hâli, haksızlık yanılgısı, meşru müdafaa sınırı kast olmaksızın aşılması vb.) yine bu kısımda ele alınması gereken hususlardır⁴⁵.

Suçluluğun kanuni sonuçlarının tespit edildiği ikinci bölümde ise cezanın veya güvenlik tedbirlerinin belirlenmesi, verilecek cezanın türü (adli para cezasına mı yoksa hapis cezasına mı hükmedilmesi gerektiği), hapis cezasının ertelenmesi, para cezasının miktarının ne olacağı, hapis cezasının süresinin ne olması gerektiği, cezayı hafifletici nedenlerin olup olmadığı ve benzeri hususlar ele alınmaktadır. Suçluya doğru bir teşhis koymak ve doğru terapötik (tedavi edici) tedbirleri bulmak için suçlunun kişiliğinin ve onu suç işlemeye iten güdülerin kesin bir analizinin yapılması gereklidir. Bu çerçevede ikinci bölümde suçlunun adeta kriminolojik tasnife tabi tutulması gerekmektedir⁴⁶.

Alman hukukunda *Roxin*, duruşmanın ilk bölümü sonunda verilen karar ile sanığın isnat edilen suçu işleyip işlemediği sorusuna cevap verilmesini (*Tatinterlokut*) yeterli görmektedir. Kusur yeteneğinin araştırılmasının ise duruşmanın ikinci bölümüne bırakılması gerektiği görüşündedir. Zira kusur yeteneğinin incelenmesi, failin kişiliğinin oldukça kapsamlı bir şekilde araştırılmasını gerektirir. Yazara göre bu araştırmanın ilk bölüme dâhil edilmesi hâlinde fiile ilişkin ayrı bir yargılamanın yapılmasının sağlayacağı koruyucu etkiden geriye hiçbir şey kalmayacaktır. Yine yazar, benzer gerekçeyle kusur yeteneğini azaltan nedenlerin de ikinci bölümde ele alınması gerektiğini savunmaktadır⁴⁷.

B. Bölünmenin Kanuni Dayanağının Mevcudiyeti Bakımından (*formelles-informelles Schuldinterlokut*)

1. Duruşmanın Resmî Olarak Bölünmesi (*formelles Schuldinterlokut*)

Duruşmanın resmî olarak bölünmesi için asli koşul, bu usul sisteminin zorunlu olarak kullanılmasını öngören kanuni bir dayanağın bulunmasıdır. Buna ek olarak kanun, yargılamanın içeriğinin nasıl bölüneceğine ve suçluluğu tespit eden kararın bağlayıcı etkisinin ne olacağına ilişkin de düzenleme içermelidir⁴⁸. Bu resmî şekil çerçevesinde, yargılamanın ilk bölümü sonunda verilen suçluluk kararının bağlayıcı etkisi esas alınarak birbirinden ayırt edilebilecek üç alt tür tanımlanmaktadır:

⁴³ WOLF, s. 185.

⁴⁴ Avusturya hukukunda bölümlerde incelenecek hususlar bakımından İsviçre örneğinin takip edilmesi önerilmektedir (MOOS, s. 369). Tartışmalar için bkz. HEINITZ, s. 841-842.

⁴⁵ FISCHINGER, s. 59; WOLF, s. 45.

⁴⁶ FISCHINGER, s. 59.

⁴⁷ ROXIN, s. 70. Suçla ilgili olmadığı sürece kusur yeteneği araştırılmasının duruşmanın ilk bölümünden istisna tutulması gerektiği yönünde benzer görüş için bkz. SESSAR, s. 720; SCHÖCH / SCHREIBER, s. 64. Aksi yönde bkz. TOSUN, s. 448. Bu hususta ayrıca bkz. V.B.1. “Suç, Suçluluk ve Ceza Sorunlarının Ayrılmazlığı”.

⁴⁸ DAHS, s. 1709; BILAND-ZIMMERMANN, Beatrice: *Das Schuldinterlokut in der Hauptverhandlung*, Juris Druck und Verlag, Zürich, 1975, s. 3; WOLF, s. 48.

a. İlk Bölüm Sonunda Verilen Kararın Mutlak Bağlayıcı Etkiye Sahip Olması

Mutlak bağlayıcı etkiye sahip suçluluğa ilişkin karar, mahkemenin suçluluğu veya suçsuzluğu belirleyen ara kararlarla tamamen bağlı olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu, hâkimin yargılamanın ikinci aşamasında ortaya çıkan yeni delillerden veya bulgulardan bağımsız olarak, suçluluk veya beraat kararına geri dönülmez bir şekilde bağlı olması nedeniyle yanlış bir karar vermek durumunda kalabileceği anlamına gelmektedir. Ayrıca mahkemenin ikinci bölüme geçildiğinde davaya ilişkin genel kanaatini yitirmesi de mümkündür. Bunun nedeni, yargılamanın birinci ve ikinci bölümleri arasında içerik bakımından birbirinden ayıramayacak bağlantıların bulunmasıdır. Bu hususların birinci bölümde geri dönülemez bir şekilde karara bağlanmış olması, sonuç olarak bütünüyle yanlış bir karar verilmesine yol açabilir⁴⁹.

b. İlk Bölüm Sonunda Verilen Kararın Nispi Bağlayıcı Etkiye Sahip Olması

Duruşmanın ilk bölümü sonunda verilen kararın nispi bir bağlayıcılık taşıması ile kast edilen söz konusu kararın *geri alınabilir* nitelik taşımasıdır. Bağlayıcılığı nispi olan suçluluk kararının öngörülmesi hâlinde bu, müessesenin amacı doğrultusunda yorumlanmalıdır. Zira böyle bir usulün getirilmesinin gerçek anlamını yitirmemesi için ilk kısmın sonucunu ortaya koyan karar, belirli bir bağlayıcılık taşımalıdır. Başka bir söylemle bu bağlayıcı etki, bölünmeden beklenen faydalara ulaşılması için gereklidir. Burada önemli olan, kişinin kendisine isnat edilen fiille ilgili olarak haksız yere suçlu addedilmesini önleyen istisnalar oluşturulmasıdır. Dolayısıyla suçluluğa ilişkin kararın istisnai durumlarda sanığın hem lehine hem de aleyhine değiştirilmesi veya olağanüstü durumlarda bozularak beraat kararı verilmesi mümkün olmalıdır. Bu tarz bir esnekliğin getirilmesinin temel amacı, sürece katılanların yargıya olan güvenini güçlendirmektir⁵⁰.

Yargılamanın ilk bölümü sonunda verilen suçluluk kararına nispi bir bağlayıcı etki tanınması durumunda şu dengenin sağlanması gerekmektedir: Bir yandan yaptırımın belirlenmesine hasredilen yargılamanın ikinci aşaması, sürekli olarak yeni ortaya çıkan delillerin ve iddiaların ileri sürülmesiyle engellenmemelidir. Diğer yandan yargılamanın ilk aşamasında verilen suçluluğu tespit eden kararın gözden geçirilmesinin kaçınılmaz olduğu durumlarda, bunun basit bir şekilde değiştirilmesi veya iptal edilmesi mümkün olmalıdır⁵¹.

c. İlk Bölüm Sonunda Verilen Kararın Bağlayıcı Etkisinin Bulunmaması

Suçluluğu tespit eden karara bağlayıcı bir etkinin tanınmaması, suçluluğa ilişkin tüm hususların yargılamanın ikinci aşamasında herhangi bir kısıtlama olmaksızın tekrar değerlendirilebileceği anlamına gelmektedir. Bu durum, ara kararın engelleyici (bariyer) etkisini tamamen ortadan kaldırarak bölünmeden beklenen faydalara ulaşılmasına sebebiyet verebilir⁵².

2. Duruşmanın Gayriresmî Olarak Bölünmesi (*informelles Schuldinterlokut*)

Duruşmanın gayriresmî bölünmesinde ne usul kanunu ne de başka bir kanun ile yargılamanın iki kısma ayrılması öngörülmüştür. Bununla birlikte mahkemeye yargılamanın içeriğini bölerek ve uygun bir şekilde tartışarak duruşmayı ayırıp ayırmama hususunda bir karar verme serbestisi tanınmıştır⁵³. Bu durumda nihai karar henüz bu noktada verilemeyeceğinden verilen ara kararın bağlayıcı bir etkisi yoktur⁵⁴. Ancak bu karar, taşıdığı özel amaçla mevcut karar şekillerinden ayrılır. Zira nihai ve bağlayıcı olmaksızın duruşmanın bir sonraki bölümünün hangi yönde ilerlemesi gerektiğini açık bir şekilde göstermeyi amaçlamaktadır⁵⁵.

⁴⁹ BILAND-ZIMMERMANN, s. 4; WOLF, s. 48-49.

⁵⁰ BILAND-ZIMMERMANN, s. 4-5; WOLF, s. 49; DAHS, s. 1710.

⁵¹ BILAND-ZIMMERMANN, s. 6; WOLF, s. 49.

⁵² BILAND-ZIMMERMANN, s. 6.

⁵³ KLEINKNECHT, s. 665; WOLF, s. 51.

⁵⁴ KLEINKNECHT, s. 665; SCHÖCH / SCHREIBER, s. 63-64.

⁵⁵ BILAND-ZIMMERMANN, s. 8; KLEINKNECHT, s. 665; WOLF, s. 51-52.

Alman öğretisinde konuyu ilk ele alan ve bölünmüş yargılama lehinde görüş bildiren yazarlardan biri olan *Dahs*, bölünmenin gayriresmî şekilde uygulanmasını en azından böyle bir sistemin gerçekleştirilebilmesi veya denenmesi anlamında bir avantaj olarak değerlendirmiştir. Bu suretle gelecekte resmî bir ayırımın uygulanması için kullanılabilecek son derece faydalı ampirik değerlerin kazanılabileceği görüşündedir⁵⁶. Bununla birlikte öğretide yargılamanın düzenini bozacağı gerekçesiyle bu uzlaşmacı çözümü reddeden görüşler de mevcuttur⁵⁷.

Gayriresmî usulde alınan suçluluğa ilişkin karar, *yargılamaya katılan diğer kişilerin (sanık ve müdafî) iştiraki olmaksızın veya iştirakiyle verilen* olmak üzere ikili bir ayırma tabi tutulmaktadır⁵⁸: İlk durumda yargılamaya katılan diğer kişilerin yani sanığın veya müdafîin suçluluğa ilişkin verilen kararı etkileme imkânı ve bu karar alınmadan önce beyanda bulunma hakkı yoktur. Bu noktada sanığın veya müdafîin beyanlarına başvurulmamasının, alınan kararın bağlayıcı nitelikte olmaması nedeniyle hukuki dinlenilme hakkını ihlal etmeyeceği belirtilmektedir⁵⁹. Nitekim mahkemece alınan kararın açıklanması dahi gerekli değildir. İkinci durumda ise mahkemece ara karar alınmadan önce taraflara bu kararı etkileme imkânı verilmektedir. Açıkça bir ara tespit yapılması hâlinde suç ve suçluluk hususlarına ilişkin delil işlemlerinin tamamlanmasının ardından mahkeme başkanı, yargılamaya katılanlara söz verir ve ardından gerçekleştirilen müzakere sonrasında suçluluk veya beraat kararı açıklanır⁶⁰.

IV. KITA AVRUPASI'NDA POZİTİF HUKUKTAKİ YANSIMALAR- İSVİÇRE VE AVUSTURYA ÖRNEKLERİ

A. Genel Olarak

Ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi, özellikle *İngiltere (ve Galler)* ve *Amerika Birleşik Devletleri*'nde yaygın bir uygulamadır⁶¹. Zira daha önce de belirtildiği gibi Kıta Avrupası'nda duruşmayı ikiye bölme fikri, temelde bir Anglo-Sakson muhakeme modeline dayanmaktadır⁶². Çalışmanın bu başlığı altında, Kıta Avrupası'nda bir reform düşüncesi olarak ortaya çıkan duruşmanın ikiye bölünmesini öngördükleri düzenlemelerle ceza muhakemesi kanunlarına yansıtan iki ülke olarak *İsviçre* ve *Avusturya* örnekleri sunulacaktır.

B. İsviçre

Kıta Avrupası'nda ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi sistemine rastlanan ülkelerden biri *İsviçre*'dir. *İsviçre CMK*, "*Duruşmanın İkiye Bölünmesi*" başlıklı 342. maddesi ile bölünmenin iki farklı türüne yer verdiği *ihtiyari* bir düzenleme getirmektedir⁶³:

İsviçre CMK m. 342/1-a'da belirtilen şekilde duruşma bölünmüşse ilk bölümün odak noktasını *suç ve suçluluk sorunları* oluşturmaktadır (*Schuldinterlokut*)⁶⁴. Yargılamanın ilk bölümünde mahkeme, bağlayıcı olacak şekilde (tam veya kısmi) suçluluk veya beraat kararı vermektedir. Dolayısıyla bu türde duruşmanın ilk bölümü, suçluluk sorusunun cevabına kadar ve bu sorunun cevabını da içerecek şekilde gerçekleştirilir. İlk kısımda verilen kararın sonuçlarının ele alındığı ikinci bölümde ise sanığın kişisel hâlleri gündeme gelir. Suçluluk kararı verilmesi durumunda yaptırım sorunu da bu bölümde ele alınmaktadır⁶⁵.

⁵⁶ DAHS, s. 1705.

⁵⁷ FISCHINGER, s. 59.

⁵⁸ BILAND-ZIMMERMANN, s. 8.

⁵⁹ BILAND-ZIMMERMANN, s. 9; WOLF, s. 52.

⁶⁰ BILAND-ZIMMERMANN, s. 10-11; WOLF, s. 52-53.

⁶¹ İngiltere (ve Galler) ve Amerika Birleşik Devletleri ceza yargılamasına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. WOLF, s. 31-36.

⁶² Bkz. II. "Kıta Avrupası'nda Duruşmayı İkiye Bölme Fikrinin Tarihi Gelişimi".

⁶³ *İsviçre Ceza Muhakemesi Kanunu*'nun tam metni için bkz. <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2010/267/de> (ET: 10.03.2025).

⁶⁴ SCHNELL, Beat / STEFFEN, Simone / BÄHLER, Jürg: *Schweizerisches Strafprozessrecht in der Praxis*, 2. Baskı, Stämpfli Verlag, Bern, 2024, s. 478.

⁶⁵ WOLF, s. 36-37.

İsviçre CMK m. 342/1-b uyarınca duruşma bölünmüşse ilk aşamada yalnızca suç (*maddi vakıa*) sorunu ele alınmaktadır (*Tatinterlokut*). Söz konusu düzenlemeyle duruşmayı bölümlendirmede İsviçre sisteminde farklı bir tür daha öngörülmekte, “yaptırım” haricinde “suç” ve “suçluluk” sorunlarının da birbirinden ayrı ele alınmasına imkân veren bir usul getirilmektedir. Bu usulde ilk bölümde suç yani maddi vakıa sorununun (*Sanık, kendisine isnat edilen suçu işledi mi?*) karara bağlanmasının ardından, diğer bölümde suçluluk sorunu ve son olarak da yaptırım sorunu açıklığa kavuşturulmaktadır⁶⁶. İsviçre doktrininde bu usulün özellikle suç itirafında bulunmayan bir sanık söz konusu olduğunda, suçluluk sorununun açıklığa kavuşturulması için külfetli bir araştırmanın (*örneğin, kusur yeteneği sorununun açıklığa kavuşturulması için alınması gerekli bilirkişi raporu gibi*) gerekli olması hâlinde faydalı olduğu belirtilmektedir. Zira ilk kısımda sanığın kendisine isnat edilen suçu işlemediği tespit edildiğinde artık bu araştırmanın yapılmasına ihtiyaç kalmamaktadır⁶⁷.

Duruşma, savcının veya sanığın talebi üzerine veya mahkeme tarafından re’sen ikiye bölünebilir. Duruşmanın ikiye bölünmesi kararına karşı kanun yoluna başvurulamaz (İsviçre CMK m. 342/2)⁶⁸. Duruşmanın iki bölüme ayrılması hâlinde sanığın kişisel hâlleri, suçun maddi (objektif) veya manevi (sübjektif) unsurları ile ilgili olmadıkça yalnızca suçluluk kararı verildiğinde duruşmanın konusunu oluşturabilir (İsviçre CMK m. 342/3)⁶⁹.

İsviçre CMK m. 342 doğrultusunda duruşmanın ikiye bölünmesine karar verilmesi durumunda suçluluk ya da suç sorunuyla sınırlı olmak üzere, İsviçre CMK m. 351 uyarınca kısmi bir hüküm (*Teilurteil*) verilir ve bu derhâl açıklanır. Beraat kararı verilmesi hâlinde usule ilişkin sonuçlar, suçluluk kararı verilmesi hâlinde ise hem usuli sonuçlar hem de yaptırım yargılamanın ikinci aşamasında müzakere edilerek karara bağlanmaktadır. Bunun için de kısmi bir hüküm verilir ve bu da derhâl açıklanır. Suçluluk kararı verilmesi hâlinde ilk kısmi hükme karşı, cezayı ve muhtemel fer’i sonuçları da içeren ikinci kısmi hükümle birlikte kanun yoluna başvurulması mümkündür⁷⁰. Nitekim İsviçre CMK m. 342/4 uyarınca suç ve suçluluk sorununa ilişkin kararlar, müzakere edildikten sonra açıklanır ancak hükmün tamamına karşı kanun yoluna başvurulabilir.

C. Avusturya

Avusturya CMK m. 256/1’de temel kural düzenlenmektedir. Buna göre kural olarak, aynı Kanun’un 255. maddesinde belirtilen kişilerin (*savcı, şahsi katılan*⁷¹, *sanık ve müdafî*) her birinin delille-

⁶⁶ WOLF, s. 37.

⁶⁷ *İsviçre yargı kararı örneği*: Failin bir festivalde aşırı derecede sarhoş olan ziyaretçilerden birine oldukça sert bir yumruk attığı ve savunmasız mağdurun kontrolsüz bir şekilde sırt üstü yere düştüğü ve başını asfalta çarptığı, daha sonra yerde zaten koma hâlinde olan mağdurun kafasına tekme atarak ona kötü muamelede bulunduğu, bu yaralanmaların mağdurun ölümüne sebebiyet verdiği iddia edilmektedir. Fiili işlediği sırada sarhoş olan fail, tekmeleri değil ama yumruğu attığını kabul etmiştir ve meşru müdafaada bulunduğundan söz etmiştir: Savunmasına göre, karşısındaki kişinin ona saldırması üzerine sadece refleks olarak ve korkudan kendini savunmuştur. Yargılamanın başlamasından kısa bir süre önce ceza infaz kurumundan alınan raporda, suçlunun ağır psikolojik sorunları olduğu ve yeniden suç işleme ve başka şiddet eylemlerinde bulunma riskinin yüksek olduğu belirtilmiştir. Mahkeme, suça (maddi vakıaya) ilişkin bir ara kararla (*Tatinterlokut*) duruşmanın ikiye bölünmesine karar vermiştir: Kanun yoluna başvuru imkânının bulunmadığı bu ara kararda mahkeme, mevcut delillere dayanarak olayların iddianamede açıklandığı şekilde gerçekleştiğini tespit etmiş ve sanığın meşru müdafaada durumunu reddetmiştir. Yargılamaya devam edilmeden ve yaptırıma karar verilmeden önce bir psikiyatri raporu hazırlanmıştır (NZZ, 18.01.2013, s. 17; SCHNELL / STEFFEN / BÄHLER, s. 478).

⁶⁸ SCHNELL / STEFFEN / BÄHLER, s. 477.

⁶⁹ Bu düzenlemenin sanığın kişilik haklarını korumayı amaçladığı yönünde bkz. SCHNELL / STEFFEN / BÄHLER, s. 478.

⁷⁰ WOLF, s. 37.

⁷¹ *Privatbeteiligte*. Avusturya ceza muhakemesinde re’sen kovuşturulan bir suçtan doğrudan etkilenen her bir kişi (mağdur), özel hukuk kapsamındaki taleplerine (örneğin zararın tazmini) dayalı olarak duruşmanın sonuna kadar ceza davasına katılabilmekte ve böylece şahsi katılan hâline gelebilmektedir (https://www.oesterreich.gv.at/themen/gesetze_und_recht/strafrecht/3/Seite.2460208.html, ET: 25.03.2025). Şahsi katılan, Avusturya CMK m. 71’de düzenlenen şahsi davacıdan (*Privatankläger*) farklıdır. Bu ikinci durum, ferdin tek başına kovuşturması olarak ifade edilebilir. Bu hâlde belirli suçlarda kovuşturma, savcı tarafından değil bizzat suçtan zarar gören tarafından yapılmaktadır. Bu bağlamda şahsi dava usulünün uygulandığı suçlar, normalde geçerli olan muhakemenin (kovuşturmanın) resmiliği ilkesine (Avusturya CMK m. 2) bir istisna teşkil etmektedir (<https://www.rechtspraak.at/wiki/privatklage/>, ET: 25.03.2025). Bu iki kurum, 5271 sayılı CMK’da yer verilmeyen ancak 1412 sayılı CMUK’da bulunan ve suç mağduriyetini gidermeye yönelik iki düzenleme olan şahsi hak davası ile şahsi davaya benzetilebilir.

rin ortaya konulması ve tartışılması aşamasından sonra son beyanlarında bulunmaları ve bunu yaparken de hükümde karara bağlanacak tüm hususlara değinmeleri gerekir⁷².

Avusturya CMK m. 256/2’de ise Eyalet Mahkemesi ve Federal Yüksek Mahkeme huzurunda jüri ve tek yargıçlı yargılamalarda, son beyanların sadece suçluluk sorununu yanıtlamakla sınırlı olma olasılığı öngörülmektedir. Bu fıkra uygulanırken suçluluk ve ceza sorunları bölünmüş durumdadır. Suçluluk sorununa ilişkin son beyanların ardından ve dolayısıyla ancak bu onaylandığında, ceza sorununa ilişkin savunmalar gelmektedir. Bu usulün uygulanması, yargılamanın tüm taraflarınca talep edilebilir ve mahkeme başkanı tarafından karara bağlanır. Başkan veya Senato da re’sen ikiye ayırmaya karar verebilir⁷³.

Yukarıda belirtilen ayırmanın gerçekleşmesi durumunda savcının, şahsi katılanın, sanığın ve müdafinin başlangıçta yalnızca suçluluk konusuna ilişkin beyanda bulunması gerekir, ardından hükmün ilk kısmı açıklanır. Kural olarak bağlayıcı olan suçluluk hükmünün (*Schuldspruch*) verilmesi hâlinde ilgililerin cezaya ilişkin yeniden savunma yapma olanağı olacaktır. Ceza sorununa ilişkin delil ikamesi, hâlâ yapılabilir durumdadır ve teorik olarak duruşmanın ertelenmesi de bu noktada isteğe bağlıdır. İkinci son beyanların tümünün tamamlanmasının ardından mahkeme, hükmün ikinci kısmını açıklar. Başvurulacak kanun yolu, hükmün bu kısmında açıklanır. Kural olarak kanun yoluna başvurma süresi de hükmün ikinci kısmının açıklanmasından itibaren işlemeye başlar⁷⁴.

Avusturya CMK m. 256/2, bugüne kadar uygulamada önemli bir işlev üstlenmemiştir. Avusturya uygulamasında ne mahkeme başkanınca re’sen böyle bir ayırma karar verilmekte ne de yargılamaya katılanlar tarafından bu yönde bir başvuruda bulunulmaktadır⁷⁵. Nitekim Avusturya CMK m. 256/2, öğretinin büyük bir kısmınca “ölü hüküm” olarak nitelendirilmektedir. Söz konusu düzenleme, suçluluğa ve cezaya ilişkin son beyanların ve verilen kararların ayrı ayrı olması nedeniyle “*Schuldinterlokut*” düşüncesine yaklaşmaktadır. Bununla birlikte m. 256/2’nin uygulanması hâlinde dahi esas itibarıyla ayrı içeriklere sahip olan suçluluk ve ceza sorunlarına ilişkin temel delil prosedürü hâlâ ortak bir şekilde yürütülmektedir. Bugün Avusturya öğretisinde duruşma devresinin ikiye ayrılmasına ilişkin reform önerileri, Avusturya CMK m. 256/2 ile getirilen ayırmadan daha kapsamlıdır. Buradaki amaç, duruşmayı cezanın belirlenmesine ilişkin olguların dâhil olmayacağı şekilde delil yargılamasının başlangıcından itibaren ayırmaktır⁷⁶. Son olarak suçluluğun ve yaptırımın ayrı ayrı tespit edilmesinin en katı şeklinin Avusturya’da zaten jüri yargılaması yoluyla fiilen uygulandığı belirtilmelidir⁷⁷.

V. DURUŞMANIN İKİYE BÖLÜNMESİ LEHİNDE VE ALEYHİNDE GÖRÜŞLER

A. Lehe Görüşler

1. Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi Yargısal Faaliyeti Üzerinde Gerekli Yoğunlaşmanın Sağlanması

Ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi lehinde ileri sürülen görüşlerden en önemlisi, mahkemeler için zorlu bir yargısal faaliyet olarak nitelendirilebilecek cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi üzerinde gerekli yoğunlaşmayı sağlayacağı iddiasıdır⁷⁸. Ceza veya cezanın belirlenmesi ve

⁷² Avusturya Ceza Muhakemesi Kanunu’nun tam metni için bkz. <https://www.jusline.at/gesetz/stpo> (ET: 13.03.2025).

⁷³ WOLF, s. 38.

⁷⁴ WOLF, s. 38-39.

⁷⁵ WOLF, s. 39-40; HUBER, s. 35.

⁷⁶ HUBER, s. 35.

⁷⁷ Jüri uygulaması, Avusturya’da karma mahkemeler bulunmasına rağmen ayrıca devam etmektedir. Avusturya’da jüri yargılamasına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. HUBER, s. 37-47; WOLF, s. 40-42.

⁷⁸ DÖLLING, s. 84; ACHENBACH, s. 401; SCHWAIGHOFER, Klaus: “Eckpunkte einer Reform der Hauptverhandlung”, *Österreichisches Anwaltsblatt*, 2023, Sayı 10, s. 575; WOLF, s. 58; SCHÖCH / SCHREIBER, s. 63; SCHUNCK, Bernd: *Die Zweiteilung der Hauptverhandlung, -Die Erprobung des informellen Tatinterlokuts bei Strafkammern-*, Verlag Otto Schwartz, Göttingen, 1982, s. 30; DILLENBURG, Claudia: *Jugendstrafrecht in Deutschland und Frankreich: Eine rechtsvergleichende Untersuchung*, Inaugural-Dissertation, Rechtswissenschaftliche Fakultät der Universität zu Köln, Köln, 2003, s. 248; HUBER, s. 34.

gerekleştirilmesi, yargılamanın “suçluluk” ve “ceza (yaptırım)” bölümü olarak ikiye ayrılması ve bunun sonucunda ortaya çıkan ayrılmış delillerin toplanması usulü, son beyanlar ve kararlar sayesinde özerk bir konuma sahip olacaktır⁷⁹.

Kişinin suçluluğunun tespitinin sonucu olan ceza, doğrudan sanığın temel hak ve özgürlüklerine müdahale etmesi ve dolayısıyla kişisel çıkarlarını ilgilendirmesi nedeniyle şüphesiz sanık için pratikte en önemli olandır. Kanunilik ilkesinin bir gereği olarak, kanunda suç olarak tanımlanan bir fiil dolayısıyla uygulanacak yaptırımın türü ve miktarı, elbette başlangıçta soyut olarak kanunla belirlenmek zorundadır. Bununla birlikte nihai olarak işlenen bir suç için uygulanacak spesifik somut ceza konusunda cezalandırmaya ilişkin kurallar devreye girmektedir⁸⁰. Bu aşamada ise bu kuralların düzenlenişi kadar uygulamada üstlendikleri işlev de önemli hâle gelmektedir.

2003 yılında *Moos*, Avusturya sistemi için kayda değer bir eleştiri getirerek ceza kanununda cezanın belirlenmesine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler bulunmasına rağmen cezalandırmanın hâlâ ceza hukuku teorisinin, ceza adaletinin ve özellikle ceza muhakemesi hukukunun üvey çocuğu olduğunu söylemiştir⁸¹. Nitekim Avusturya’da cezanın belirlenmesi sorununun duruşmanın mevcut uygulamalarında hiç yer bulmadığı belirtilmekte; bu noktadaki belirsizlik ve ihmâl, *hâkimin kişiliği, yerel ceza uygulamaları ve teamüller*⁸² gibi farklı etkenlere dayandırılmaktadır⁸³. Türkiye örneğinde ise cezanın belirlenmesine ilişkin kararlar hakkında çok az sistematik veri ve ampirik bilimsel çalışma bulunduğundan bu hususta net bir şey söylemek mümkün değildir⁸⁴. Bununla birlikte Türk ceza muhakemesi açısından da en azından cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi sorununa duruşmanın mevcut seyrinde gereken ağırlığın verilmediğinin belirtilmesinde sakınca yoktur.

Ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi, *suç, suçluluk ve ceza sorunlarının ayrılmazlığı*⁸⁵ gibi çeşitli zorlukları bünyesinde barındırmakla birlikte mahkemenin cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi yargısal faaliyeti üzerinde daha fazla yoğunlaşmasını sağlayabileceği noktasında haklı görülebilir. Zira sırf bu amaca hasredilmiş bir bölümün mahkeme tarafından cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesine ilişkin kuralların daha kapsamlı incelenebilmesini, suçlu açısından daha uygun yaptırımların tercih edilebilmesini ve daha adil bir karar verilebilmesini sağlayacağı muhakkaktır.

2. Sanığın Kişilik Haklarının Korunması

Duruşma devresinde iki kademeli bir yapı oluşturulması lehine ileri sürülen bir diğer argüman da genel kişilik hakkından kaynaklanmaktadır. Duruşma devresinin başlangıcında, henüz hakkında sadece yeterli suç şüphesi bulunan sanığın özel hayatını ve en mahrem manevi sırlarını kamuoyu önünde ifşa etmesi söz konusu olabilmektedir. Bu tür geniş kapsamlı devlet müdahalesinin gerekliliği ve haklılığı hâlâ tartışmaya açıktır⁸⁶. Almanya’da ceza muhakemesinde radikal bir reformun yapılması gerekliliğini vurgulayan *Dahs*, suçsuz bir sanığın mahkeme salonunda acımasızca sorguya çekilmeyi ve

⁷⁹ MOOS, s. 369; WOLF, s. 58.

⁸⁰ WOLF, s. 58.

⁸¹ MOOS, s. 369.

⁸² Bir yaptırımın belirlenmesi, bilindiği üzere hâkimin takdirine bağlıdır. Hâkimin değerlendirmesinin hiçbir zaman tam olarak anlaşılama-yan bireysel bileşeni, cezanın miktarına ve türüne ilişkin kararların bu kadar geniş ve çeşitli olmasını açıklamaktadır. Ayrıca Avusturya’da yerel ceza uygulamaları da büyük farklılıklar göstermektedir. Batı federal eyaletlerinde hırsızlık ve bedensel zarara ilişkin cezalar doğu ülkelerine göre daha az katı iken, Batı Avusturya’da özellikle cinsel suçlar daha sıkı bir şekilde ele alınmaktadır. Batıda adli para cezaları, Avusturya’nın geri kalanına göre çok daha sık uygulanırken; hapis cezasına ise en yüksek oranda doğuda başvuruluyor olması dikkat çekicidir. Doğu-Batı ayrımı olarak adlandırılan bu ayrım, diğer etkenlerin yanı sıra, bölgelerin kişisel tutumlarına ve yerel teamüllerine bağlıdır. Bu hususta bkz. WOLF, s. 58-59.

⁸³ WOLF, s. 59.

⁸⁴ KABAK YÜCE, Emine: “Cezanın Belirlenmesinde Yapay Zeka Temelli Sistemlerin Kullanımının Değerlendirilmesi”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 2022, Cilt 17, Sayı 48, s. 87.

⁸⁵ Bu hususta bkz. V.B.1. “Suç, Suçluluk ve Ceza Sorunlarının Ayrılmazlığı”.

⁸⁶ ROXIN, s. 64.

ruhen soyunmayı kabul etmek zorunda kalmasını, hukuk devletinde kabul edilemez bir durum olarak nitelendirmiştir⁸⁷.

Ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi suretiyle sanığın henüz suçluluğunun kesin olmadığı bir safhada gereksiz yere teşhir edilmesinin önlenebileceği savunulmaktadır⁸⁸. Zira sadece cezaî sonuçlara ilişkin durumların aleni olarak gerçekleştirilen duruşma devresinin başlangıcında araştırılması ve açıklığa kavuşturulması, sanığın suçlu bulunmaması hâlinde gereksiz yere ifşa edilmesine yol açabilir⁸⁹. Kişiliğin doğası gereği korunan alanına devletin gerçekleştirdiği bu müdahalenin basında çıkan haberlerle katlanan ve bu nedenle bazen ilgili kişi için yıkıcı olan etkisini, beraat kararı dahi telafi edemez⁹⁰. Bir kişinin henüz suç işleyip işlemediği netleşmeden cezalandırılması olarak nitelendirilen bu durum, duruşmanın yürüyüşü ile ilişkilendirilmektedir⁹¹.

Alman CMK m. 243/2⁹² doğrultusunda Alman ceza yargılamasında aleni bir duruşmanın başlangıcında kişisel hâlleri hakkında sorgulanan sanığa oldukça mahrem soruların sorulduğu belirtilmektedir⁹³. Benzer bir düzenleme, CMK m. 191/3'te de yer almaktadır. Düzenleme uyarınca duruşmanın başlangıcında sanığın açık kimliğinin saptanmasının ardından, *kişisel ve ekonomik durumu* hakkında kendisinden bilgi alınmaktadır⁹⁴. Kamuya açık bir duruşmanın başlangıcında, sanığın kişisel ve ekonomik durumu gibi suçluluğun tespitinde bir etkisi olmayan hususlara ilişkin olarak sanıktan bilgi alınması söz konusu olmaktadır. Suçun kanuni sonuçlarına ilişkin olan başka bir söylemle cezalandırma açısından önem arz eden hususların ancak suçluluğun en azından kuvvetle muhtemel olması hâlinde ele alınabilir olması önemlidir. Zira sanığın suçlu bulunmaması durumunda geçmişindeki olumsuz olayların kamuoyuna duyurulması, sanığın sosyalleşme sürecinde olumsuz bir etkiye sahip olabilecektir. Kendi yaşam alanında saygınlığını yitirme, hor görülme, hatta toplum tarafından dışlanma gibi doğabilecek olumsuz sonuçlar, suçsuz kişinin suç işleme yoluna girmesine dahi neden olabilecektir⁹⁵.

Alman CMK'nın 243/5. maddesinin son iki cümlesi, duruşma devresinde sanığın kişilik haklarının korunması bağlamında dikkat çekicidir. Zira Alman CMK'ya 1964'te dâhil edilmiş bu hüküm⁹⁶, o dönemde duruşma devresinde bölünmeye yönelik ilk adım olarak nitelendirilmiştir⁹⁷. Nihai olarak Alman ceza muhakemesi sisteminde duruşma devresinde bir bölünme öngörülmemiş olsa da hüküm kanundaki mevcudiyetini korumaktadır. Duruşmanın seyrinde sanığı gereksiz yere teşhir edilmekten

⁸⁷ DAHS, Hans: Der Spiegel, Seelisch ausgezogen, <https://www.spiegel.de/politik/seelisch-ausgezogen-a-1bb24f66-0002-0001-0000-000043144262?context=issue> (ET: 17.02.2025); WOLF, s. 61.

⁸⁸ ROXIN, s. 64; DÖLLING, s. 169; KLEINKNECHT, s. 655; SCHNELL / STEFFEN / BÄHLER, s. 478; KNITTEL, s. 225; SESSAR, s. 713; WOLF, s. 61; KÜHNE, s. 120, dn. 4; SCHUNCK, s. 30; Der Spiegel, Seelisch ausgezogen, <https://www.spiegel.de/politik/seelisch-ausgezogen-a-1bb24f66-0002-0001-0000-000043144262?context=issue> (ET: 17.02.2025).

⁸⁹ KLEINKNECHT, s. 655. Benzer yönde bkz. SCHNELL / STEFFEN / BÄHLER, s. 478.

⁹⁰ ROXIN, s. 64.

⁹¹ Der Spiegel, Seelisch ausgezogen, <https://www.spiegel.de/politik/seelisch-ausgezogen-a-1bb24f66-0002-0001-0000-000043144262?context=issue> (ET: 17.02.2025).

⁹² “Tanıklar duruşma salonundan dışarı çıkarlar. Başkan sanığa, kişisel hâlleri hakkında sorular sorar.” (YENİSEY, Feridun / OKTAR, Salih: *Alman Ceza Muhakemesi Kanunu (StPO)*, 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 320).

⁹³ ACHENBACH, s. 401.

⁹⁴ Nitekim doktrinde söz konusu aşamanın cezanın belirlenmesi açısından önem arz ettiği açık bir şekilde belirtilmektedir. Bu safha, özellikle TCK'nın gün para cezası sistemi bakımından önemlidir. Zira TCK m. 52 gereği hâkim, para cezasında birimi sanığın ekonomik ve şahsi hâllerini göz önünde bulundurarak takdir eder (ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAŞIZ, Pınar: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 586). Bu konularda sanık bilgi vermek zorundadır. Ancak genellikle duruşmaya kadar, bu hususlarda gerekli bilgiler zaten temin edilmiş olur. Bu nedenle mahkeme, esasa ilişkin olmayan bu konular hakkında dosyadaki mevcut bilgilerle yetinebilir. Bkz. ŞAHİN / GÖKTÜRK

⁹⁵ KLEINKNECHT, s. 655. Benzer yönde bkz. SCHÖCH / SCHREIBER, s. 63. Göttingen'de iki aşamalı bir yargılama üzerinde yapılan denemeler, bu sistemin sanığın kişilik haklarını daha fazla koruduğunu ortaya koymuştur. Özellikle ilk bölüm sonunda beraat kararı verilmesi hâlinde bu etki görülmüştür: Duruşmanın iki bölüme ayrıldığı ve sanığın beraat etmesiyle sonuçlanan on dört davada, cezalandırma ile ilişkili hususlar, sadece bir kez yargılamanın ilk bölümünde ele alınmıştır (DÖLLING, s. 168).

⁹⁶ ARNOLDI, Olaf: “§ 243, N. 109”, KNAUER, Christoph / KUDLICH, Hans / SCHNEIDER, Hartmut (Hrsg): *Münchener Kommentar zur StPO*, 2. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2024 (Yazar, MüKoStPO).

⁹⁷ SCHÄFER, Löwe-Rosenberg *Großkommentar*, Kap.13, N. 20a.

korumayı amaçladığı belirtilen⁹⁸ düzenlemeye göre “*sanığın sabıkası, sadece karar açısından önemli olduğu ölçüde araştırılır. Sabıkanın ne zaman araştırılacağına, Başkan karar verir*”⁹⁹. Hükümden sanığın sabıkasının duruşma devresinin başında yani sanığın şahsı hakkında sorgulanması sırasında değil, yargılamanın sonraki bir aşamasında ve ancak yargılamayla ilgili olması hâlinde araştırılması gerektiği sonucu çıkmaktadır¹⁰⁰. Ortaya konulan deliller, sanığın suçsuz olduğunu gösterdiğinde veya başka nedenlerle sanığın beraat etmesi beklendiğinde daha önceki mahkûmiyet kararlarının açıklanmaması gerekir¹⁰¹. Duruşmanın seyrinin düzenlendiği CMK m. 191’de ise böyle bir istisnaya yer verilmemektedir.

3. Mahkemenin Tarafsızlığının Sağlanması

Suçluluğa ilişkin kesin bir belirlemede bulunmadan önce, cezalandırma açısından önem arz eden hususları ele almanın mahkemenin tarafsızlığını tehlikeye atabileceği iddia edilmektedir¹⁰². Bu doğrultuda duruşmanın bölünmesi suretiyle özellikle failin geçmişine ve kişiliğine ilişkin hususların duruşmanın ilk aşamasından çıkarılmasının, mahkemenin tarafsızlığını güvence altına alacağı savunulmaktadır¹⁰³. Mahkemede bir ön yargıya sebebiyet verebilecek potansiyel bir suç geçmişi, duruşmanın ikinci aşamasında ele alındığında suçluluk sorununun daha objektif bir şekilde karara bağlanmasının mümkün olabileceği belirtilmektedir¹⁰⁴.

Hâkimin tarafsızlığının sağlanması, yargılama sonunda verilen hükmün adil olabilmesi ve tarafları tatmin edebilmesi için elbette özel bir önem taşımaktadır. Bununla birlikte ikili ayırım sayesinde tarafsızlığın sağlanacağı argümanı şu açıdan tartışmaya açıktır: Meslekten hâkimler, genellikle söz konusu olguları dava dosyası içeriğinden zaten bilmektedirler. Her şeyden önce eğitimleri ve öz kontrolleri, suçluluğun tespitinde yalnızca failin geçmişine ve kişiliğiyle ilgili olan olgulardan etkilenme tehlikesini dışlamaktadır¹⁰⁵. Nitekim kanunumuz, duruşma öncesi dava dosyasının içeriğine ilişkin bilgi sahibi olmayı yasaklamamaktadır. Aksine bu safhada mahkeme tarafından dosya üzerinden iddianame ve ekindeki belgelerin incelenmesi, duruşma devresinin daha sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için önemlidir. Bununla birlikte burada tarafsızlığın sübjektif yönünden ziyade mahkemenin kurum olarak kişide bıraktığı güven verici izlenim ve tarafsız görünüm olarak tanımlanan objektif yönünün tehlikeye girdiği söylenebilir¹⁰⁶. Zira sanığın geçmişinin tüm olumsuz unsurlarıyla birlikte, deliller onun isnat edilen suçu gerçekten işlediğini göstermeden önce kamuya açıklanması, mahkemenin sanığın suçluluğuna baştan itibaren ikna olduğu yönünde bir izlenim yaratabilir. Bu izlenim, sadece kendini suçsuz gören veya başka herhangi bir nedenle beraat edebileceğine inanan sanıklarda değil, kamuoyunu temsil eden dinleyicilerin eleştirel kesiminde de ortaya çıkabilmektedir¹⁰⁷.

⁹⁸ ARNOLDI, *MüKoStPO*, § 243, N. 109. Alman öğretisinde düzenlemede sanığın sabıkasının araştırılacağı zamanın mahkeme başkanının takdirine bırakılmış olması eleştirilmekte; hüküm ile aleni bir duruşmada sanığın gereksiz teşhir edilmesinin ve suçsuz sayılma hakkının ihlal edilmesinin engellenemediği belirtilmektedir. Görüş için bkz. ACHENBACH, s. 403.

⁹⁹ YENİSEY / OKTAR, s. 321.

¹⁰⁰ ARNOLDI, *MüKoStPO*, § 243, N. 109.

¹⁰¹ GORF, Claudia: “§ 243, N. 57”, GRAF, Jürgen Peter (Hrsg): *Beck’scher Online Kommentar StPO Graf*, 54. Baskı, 2025 (Yazar, BeckOK StPO).

¹⁰² KLEINKNECHT, s. 656; ROXIN, s. 62-63.

¹⁰³ HUBER, s. 34; WOLF, s. 61.

¹⁰⁴ WOLF, s. 61; SCHÖCH / SCHREIBER, s. 63.

¹⁰⁵ KLEINKNECHT, s. 656-657. Bu argümanın özellikle meslekten olmayan hâkimlerin bulunduğu sistemler için geçerli olduğu belirtilmektedir (ROXIN, s. 62). Zira sanığa ilişkin olguların duruşma başlamadan önce temel olarak bilinmediği bir ortamda, daha önceki mahkûmiyet kararları öğrenildikten sonra bunların istemsiz de olsa suçluluğun tespitinde dikkate alınması tehlikesi artmaktadır (MOOS, s. 369; WOLF, s. 61).

¹⁰⁶ AİHM’e göre ön yargı sahibi olmama şeklinde tanımlanan tarafsızlık, *sübjektif* ve *objektif* olmak üzere iki yöne sahiptir. Sübjektif tarafsızlık, mahkeme üyesi hâkimin birey olarak tarafsız olması; objektif tarafsızlık mahkemenin kurum olarak kişide bıraktığı güven verici izlenim ve tarafsız görünümüdür. Bkz. AİHM, *Piersack/Belçika*, B. No: 8692/79, T. 01.10.1982, § 30 (HUDOC).

¹⁰⁷ KLEINKNECHT, s. 657.

4. Savunmada Ortaya Çıkan İkilemin Önlenmesi

Ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi lehine ileri sürülen görüşlerden bir diğeri, sanığın savunmadaki durumu ile ilintilidir¹⁰⁸. Duruşmanın kesiksiz seyrettiği mevcut durumda savunma makamı, talepleri hususunda bir ikileme düşmektedir. *Savunma ikilemi (Verteidigerdilemma)* şeklinde nitelendirilen bu sorun ile kast edilen, sanığın veya müdafinin aynı anda hem beraat hem de olası daha hafif bir ceza talep etmesi ve aslında bunun bir gereklilik olarak ortaya çıkmasıdır¹⁰⁹.

Beraat kararı verilmemesi ihtimaline karşı oluşturulan ve mümkün olan en hafif cezanın verilmesi için gerçekleştirilen *yardımcı veya olası savunma (Hilfs- bzw. Eventualplädoyer)*, beraat talebini son derece şüpheli hâle getirmektedir. Savunmanın hafifletici nedenler konusunda ayrıntılı olması durumunda mahkeme, sanığın kendisini suçlu gördüğünü ve yalnızca muvakkaten veya göstermelik bir beraat talebinde bulunduğunu varsayma eğiliminde olacaktır¹¹⁰. Dolayısıyla bu çelişki, savunmanın beyanlarının ikna ediciliğini ve ciddiyetini zayıflatarak sanığın aleyhine bir duruma yol açabilir¹¹¹. Beraat talebinin etkisini zayıflatmamak için yalnızca bu yönde bir talepte bulunulması mümkünse de bu ihtimalde sanık hakkında yine de mahkûmiyet kararı verilebileceğinden cezayı hafifletici nedenlerin sanığın aleyhine olacak şekilde mahkeme tarafından göz ardı edilmesi tehlikesi bulunmaktadır¹¹².

Savunma ikileminin duruşmanın ikiye bölünmesiyle kolayca çözülebileceği belirtilmektedir: Zira bu durumda savunma, duruşmanın ilk bölümünde yalnızca beraat kararı verilmesini sağlamayı hedefleyecektir. Mahkemenin bunu kabul etmediği (bağlayıcı) bir ara kararla tespit edildiğinde faile ilişkin cezayı hafifletici nedenler, yargılamanın bir sonraki aşamasındaki ikinci savunmada sunulacaktır¹¹³.

5. Usul Ekonomisi İlkesinin Gereklerine Hizmet Etmesi

Ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi, münferit durumlarda usul ekonomisinin sağlanmasına hizmet edebilecektir. Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olduğunun ispatlanamaması nedeniyle beraat kararı verilmesi hâlinde mahkemenin sanığın kişiliğine ve cezanın belirlenmesine ilişkin olguları araştırmak için harcadığı tüm çaba gereksiz olacaktır¹¹⁴. Bu açıdan mahkemenin bu hususları araştırmayı, sanığın isnat edilen suç işlediğini karara bağladıktan sonraya bırakması önerilmektedir¹¹⁵.

6. Cezaî Sonuçların Tespitinde Tarafların Etkin Katılımının Sağlanması

Duruşmanın resmî olarak bölünmesi ve ilk bölüm sonunda verilen suçluluk kararına bağlayıcı etki tanınması durumunda yargılamaya katılan kişiler, hangi suçluluk kararı üzerinden hareket etmeleri

¹⁰⁸ ROXIN, s. 63.

¹⁰⁹ WOLF, s. 62; SCHUNCK, s. 162; SCHÖCH / SCHREIBER, s. 63.

¹¹⁰ ROXIN, s. 63. Aynı yönde bkz. FISCHINGER, s. 51.

¹¹¹ DÖLLING, s. 82; SCHÖCH / SCHREIBER, s. 63; WOLF, 62. Ayrıca müdafinin beraat talebine alternatif bir savunmada bulunması, sanığın kendisini suçsuz veya beraat ihtimalini yüksek görmesi hâlinde, sanıkla arasında mevcut olan güven ilişkisini de bozabilecektir (KLEINKNECHT, s. 656; SCHUNCK, s. 162).

¹¹² ROXIN, s. 63; FISCHINGER, s. 51.

¹¹³ FISCHINGER, s. 51; ROXIN, s. 63; KÜHNE, s. 120, dn. 4. Duruşmanın ikiye bölünmesinin mümkün olduğu İsviçre ceza muhakemesi sistemi için benzer şekilde bu husus, müessesenin faydalı yanlarından biri olarak sıralanmaktadır (SCHNELL / STEFFEN / BÄHLER, s. 478; BERNARD / STUDER, s. 26). Avusturya CMK m. 256/2'nin bu sorunu, Avusturya ceza muhakemesi sistemi açısından çözebileceği belirtilse de söz konusu hüküm bugün Avusturya'da neredeyse hiç uygulanmamaktadır. Bu hususlarda ayrıntılı bilgi için bkz. IV.C. "Avusturya". Bununla birlikte Göttingen'de iki aşamalı bir yargılama üzerinde yapılan denemelerde, bağlayıcı olmayan suçluluk kararıyla ayrılmış bir duruşmanın savunma ikilemini tamamen önleyemeyeceği ortaya çıkmıştır. Yargılamaların yalnızca yaklaşık olarak üçte birinde müdafî, suçluluğun tespitine ilişkin karara uyarak ikinci aşamada sadece cezanın belirlenmesi sorunuyla ilgilenmiş ve sanık için beraat talebinde bulunmamıştır. Buradan, bu zorluğun bağlayıcı olmayan bir ara kararla ikiye ayrılan bir duruşma ile çözülemeyeceği sonucu çıkarılabilir. Ancak Dölling'e göre bu ara kararın bağlayıcı olması dahi bu çatışmayı tamamen ortadan kaldıramamıştır (DÖLLING, s. 173).

¹¹⁴ ROXIN, s. 63; SCHNELL / STEFFEN / BÄHLER, s. 478.

¹¹⁵ ROXIN, s. 63.

gerektiğini bilerek duruşmanın ikinci bölümüne geçmektedir. Bu belirlilik, müdafinin ve savcının gereksiz beyanlarını önleyecek ve bağlayıcı suçluluk kararına ilişkin hususlara daha fazla yoğunlaşmalarını sağlayacaktır¹¹⁶. Hâlihazırda uygulanan usulle karşılaştırıldığında bunun ulaşılan sonuçların doğruluğu konusunda daha güçlü bir güvence oluşturacağı savunulmaktadır¹¹⁷.

B. Aleyhe Görüşler

Ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi aleyhine olarak *sanığın suçunu ikrar etme ve suçun aydınlatılmasında iş birliği yapma isteğini azaltacağı, sanıkla kişisel temas kurulmasını zorlaştıracacağı*¹¹⁸ ve *kayda değer miktarda ilave personel çabası gerektireceği*, dolayısıyla *yargılama maliyetlerini artıracacağı*¹¹⁹ gibi argümanlar ileri sürülmektedir. Bunların dışında söz konusu bölünmenin gerçekleşmesini engelleyebilecek derecede öneme sahip iki itiraz, *suç, suçluluk ve ceza sorunlarının ayrılmazlığı* meselesinden ve sistemin *yargılamaların uzamasına sebebiyet vereceği* endişesinden kaynaklanmaktadır.

1. Suç, Suçluluk ve Ceza Sorunlarının Ayrılmazlığı

Ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi, sıklıkla suç, suçluluk ve ceza sorunlarının ve bunlara ilişkin delillerin ortaya konulmasının ve tartışılmasının birbirinden net bir şekilde ayrılamayacağı itirazıyla karşılaşmaktadır¹²⁰. Bu noktada en sorunlu rolü, *çifte bağlantılı deliller (doppeltrelevant Beweismittel)* üstlenmektedir. Bu tür delillerle kast edilen, hem yargılamanın ilk bölümünde suçluluk boyutunun çözümlenmesi hem de ikinci bölümünde ceza sorununun yanıtlanması açısından son derece ilgili ve önemli olan *durumlar, kişiler veya olgular*dır. Bölünmüş duruşmanın her iki kademesinde de hayati önem taşıyan bu deliller, duruşmanın ikiye bölünmesi taraftarı olanların bile kabul etmesi gereken sınırlandırma zorlukları ortaya çıkarmaktadır¹²¹. Suç ve suçlulukla ilgili durumları, suçun cezaî sonuçlarından yani yaptırıma ilişkin olanlardan ayırmak duruşma devresinde dahi mümkün değildir. Nitekim bu ayrılmazlık, ceza muhakemesinde duruşma devresinde iki kademeli yapı oluşturulmasına karşı olanların en güçlü argümanını teşkil etmektedir¹²².

Haksızlık teşkil eden bir fiilin işlenmesi hâlinde bu haksızlığı gerçekleştiren kişinin şahsi özellikleri dikkate alınmaksızın bu fiil hakkında bir değerlendirmede bulunmaktadır. Fiile ilişkin bu değerlendirmenin düşünülen ayırımda ilk kısma dâhil olduğu ilk bakışta kolaylıkla söylenebilir gözükmektedir. Bununla birlikte sanığın kendisine isnat edilen suçu işleyip işlemediği sorusu, kimi zaman faile ilişkin özelliklerin de incelenmesini ve onaylanmasını gerektirebilir¹²³. Aslında bu iki alanın birbirinden tamamen ayrılmasının bazı durumlarda mümkün olmadığını kabul etmek gerekir. Bu durum her şeyden önce belirli suç tipleri için geçerlidir¹²⁴. Türk Ceza Kanunu (TCK) m. 232’de düzenlenen *kötü muamele suçu* verilebilecek örneklerden biridir. TCK m. 232 uyarınca belirli bir muamelenin kötü muamele teşkil edip etmediği, merhamet, acıma ve şefkat duygularını incitip incitmediği belirlenirken kötü muamelede bulunan ile buna muhatap olan kişi arasındaki ilişki ve hayat tarzları göz önünde

¹¹⁶ KLEINKNECHT, s. 657; BERNARD / STUDER, s. 26.

¹¹⁷ KLEINKNECHT, s. 657; SCHUNCK, s. 30.

¹¹⁸ Psikolojik yönden konuyu ele alan bu görüşe göre sanık, duruşmanın başlangıcında kişisel hâlleri üzerine konuşmadığında içinde bulunduğu durumdan kaynaklı çekingenliğinden kurtulamayacaktır. Bu da sanıkla kişisel temas kurulmasını daha da zorlaştıracaktır. Bkz. SCHÖCH / SCHREIBER, s. 63.

¹¹⁹ DILLENBURG, s. 249.

¹²⁰ HEINITZ, s. 841; SCHÖCH / SCHREIBER, s. 63; FISCHINGER, s. 56; WOLF, s. 65; BÁRD, s. 204; SCHUNCK, s. 30; DILLENBURG, s. 249; HUBER, s. 35.

¹²¹ BILAND-ZIMMERMANN, s. 53.

¹²² ROXIN, s. 69.

¹²³ HORN, s. 10; HUBER, s. 35.

¹²⁴ ROXIN, s. 69.

bulundurulmak durumundadır¹²⁵. Dolayısıyla bir kişinin kötü muamele suçunu işleyip işlemediği ilgili kişinin şahsi özellikleri hakkında kesin bir fikir edinilmeden belirlenemez¹²⁶.

Yukarıda bahsedilen durum, bir suçun münferit unsurları bakımından da ortaya çıkabilir¹²⁷. Örneğin, sanığa isnat edilen suçun hırsızlık olması hâlinde *kendisine veya başkasına yarar sağlama maksadı* yani faili o suçu işlemeye iten motiv (güdü), suçun oluşumunu sağlayan ve gerçekleşmediğinde kişinin hırsızlık suçundan sorumlu tutulmasını engelleyen sübjektif bir unsurdur. Burada *failin güttüğü amaç ve saik*, cezanın belirlenmesinde niceliksel bir faktör olarak işlev görmez¹²⁸. Benzer şekilde kasten öldürmenin nitelikli şekillerinde yer alan ve failin sübjektif durumuna ilişkin olan *canavarca hisle, kan gütmeye veya töre saikiyle* öldürme kavramlarının, faile ve failin kişiliğine ilişkin hususlar olarak değerlendirilip fiilden ayrılarak duruşmanın ikinci bölümüne dâhil edilmeleri mümkün gözükmemektedir. Burada fiile ve faile ilişkin hususlar, suç teorisi açısından birbirinden ayrılamaz derecede iç içe geçmiş durumdadır¹²⁹.

Suç teşkil eden fiilin seyrine ve faile ilişkin özellikler, failin tüm kişilik unsurlarının yargılamanın ilk yarısında açıklığa kavuşturulmasını gerektirecek kadar iç içe geçmişse, yargılamanın ikinci bölümü daha önce tartışılmış olan cezaya ilişkin hususların tekrarından ibaret olacaktır. İkinci bölüm ek olarak yalnızca cezanın miktarına ve türüne ilişkin kararı içerecektir. Bu suretle bölünmeyle arzu edilen cezaî sonuçların daha yoğun ve kapsamlı bir şekilde incelenmesi gerçekleştirilebilirse de sanığın kişilik haklarının zedelenmesi ve kamuoyunun tarafsızlığını yitirmesi önlenemez¹³⁰.

Benzer şekilde suça veya fiile ilişkin objektif koşullar ve nedenler, cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesinde her zaman bir role sahiptir¹³¹. TCK uyarınca cezanın bireyselleştirilmesi sürecinin ilk aşaması, temel cezanın belirlenmesidir. Cezanın alt ve üst sınırları arasında temel ceza belirlenirken hâkimin kullanacağı ölçütler, TCK m. 61/1’de tahdidi olarak sayılmaktadır. TCK, benimsemiş olduğu fiil ceza hukuku anlayışının sonucu olarak temel cezanın belirlenmesinde ağırlıklı olarak fiile ilişkin objektif hususlara yer vermiş; faile ilişkin sübjektif hususları oldukça sınırlandırmış durumdadır. Failin geçmişi ile şahsi ve sosyal durumu ise 765 sayılı (mülga) Kanun’un aksine temel cezanın belirlenmesinde artık bir ölçüt dahi değildir¹³². Kuşkusuz TCK, faile ilişkin sübjektif hususlara, takdiri indirim sebeplerinin uygulanması (TCK m. 62), hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesi (TCK m. 50),

¹²⁵ ZAFER, Hamide: “Kötü Muamele Suçu (TCK m. 232) (Aynı Konutta Birlikte Yaşayan Birine Kötü Muamele ve Terbiye Hakkından Doğan Disiplin Yetkisinin Kötüye Kullanılması)”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2009, Cilt 8, Sayı 1, s. 127, 132.

¹²⁶ Bu örnekler kolaylıkla çoğaltılabilir: Yine TCK m. 233’te düzenlenen aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünün ihlali suçu da kanaatimizce bu mahiyettedir. Fiile ve faile ilişkin özelliklerin ayrılmazlığına Alman CK’da ise m. 170’te düzenlenen nafaka yükümlülüğünün ihlal suçu örnek gösterilmektedir. İlgili kişinin mesleki durumu ve kişisel geçmişi hakkında kesin bir bilgi sahibi olunmadan, bir kişinin nafaka yükümlülüğünden suç teşkil edecek şekilde kaçıp kaçmadığını belirlemek mümkün değildir (ROXIN, s. 69).

¹²⁷ ROXIN, s. 69.

¹²⁸ Benzer şekilde Alman CK m. 242’de yer alan hırsızlık suçunun oluşması için failin “mal edinme maksadı (*Zueignungsabsicht*)” ile hareket etmesinin aranması, bu ayrılmazlığa örnek verilmektedir. Bkz. HORN, s. 9-10. Kişilik alanı araştırılmaksızın saikin derinlemesine incelenmesinin mümkün olmadığı yönünde ayrıca bkz. ROXIN, s. 70.

¹²⁹ HORN, s. 9-10. Bu kapsamda bölünme hâlinde çifte bağlantılı delillerin ilk kısma dâhil edilmesi gerektiği savunulmaktadır. Örneğin; hırsızlık suçunda failin maksadına ilişkin yapılacak bir belirlemede, sanığın mali durumu gibi kişisel hâlleri ilk bölümde ele alınabilir. Yine bir hatanın kaçınılmaz olup olmadığı belirlenirken sanığın eğitiminin, bilgi düzeyinin ve zihinsel gelişiminin ilk bölümde ele alınması gerekebilir (ROXIN, s. 71). Alman öğretisinde bu konuda esnek bir çözüm getiren *Dahs*’a göre hangi unsurların birinci bölümde hangi unsurların ikinci bölümde ele alınacağı mahkemenin takdirine bırakılmalıdır. Bu suretle sanığın kişiliğini koruma düşüncesi ile hareket etmesi gereken mahkeme, “*acımasızca, kötü niyetle, vicdansızca, zalimane*” gibi failin düşünce yapısının değerlendirilmesini gerektiren hususları duruşmanın ikinci kısmına bırakabilir (DAHS, s. 1708). TCK’dan verilebilecek örnekler, yine kasten öldürmenin nitelikli hâllerinde karşımıza çıkmaktadır. Kasten öldürme suçunun “*canavarca hisle*” veya “*bir suçu işleyememekten duyulan infiale*” işlenmesi, failin sübjektif durumuna ilişkin bir belirleme gerektirmektedir.

¹³⁰ WOLF, s. 65; HORN, s. 10.

¹³¹ HEINITZ, s. 842; FISCHINGER, s. 56.

¹³² 765 sayılı (mülga) Kanun m. 29/son fıkrasına göre, “*Hâkim, iki sınır arasında temel cezayı, suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesinde kullanılan araç, suç konusunun önem ve değeri, suçun işlendiği zaman ve yer, fiilin diğer özellikleri, zararın veya tehlikenin ağırlığı, kastın veya taksirin yoğunluğu, suç sebepleri ve saikleri, failin amacı, geçmişi, şahsi ve sosyal durumu, fiilden sonraki davranışı gibi hususları göz önünde bulundurmak suretiyle takdirini kullanarak belirler. Cezanın asgari hadden tayini hâlinde dahi takdirin sebepleri karda mutlaka gösterilir.*”.

hapis cezasının infazının ertelenmesi (TCK m. 51) ya da infaz yönteminin belirlenmesi ve sonradan değiştirilmesi (TCK m. 51/6, m. 52/4) gibi temel cezanın tespiti sonrasındaki bireyselleştirme araçları bakımından bir ölçüt olarak yer vermiştir¹³³. Bunların öngörülen bölünme hâlinde ikinci kısımda inceleneceği konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte TCK m. 61/1 uyarınca temel cezanın belirlenmesinde göz önünde bulundurulacak hususların büyük ölçüde fiil ile bağlantılı olduğu ve Türk ceza muhakemesi açısından bahsi geçen bölünmeye engel teşkil ettiği ortadadır¹³⁴.

2. Yargılamaların Uzamasına Sebebiyet Vermesi

Ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi, münferit durumlarda usul ekonomisinin gereklerine hizmet edebilirse de aslında çoğu durumda yargılamaların uzamasına sebebiyet verebilecek bir potansiyele sahiptir. Yargılamaların uzaması, ikiye bölünmenin gerçekleştirilmesinde en haklı itirazlardan biridir. Zira duruşma devresi için tartışılan bu yeni model, iki ayrı savunmanın ve iki ayrı müzakerenin yapılmasının yanı sıra iki ayrı kararın verilmesini gerektirmektedir. Duruşmadaki bu işlemlerin farklı bölümler için iki kez gerçekleştirildiği bir yargılamanın daha uzun süreceği açıktır¹³⁵. Nitekim ceza yargılamasının bölünmesi üzerine gerçekleştirilen kongrelerde, bu sistemin ceza yargılamalarının uzamasına sebebiyet vereceği endişesine çoğu ülke raporunda da işaret edilmektedir¹³⁶.

Yargılama sürelerinin makul olması, her hukuk dalı için önemli olmakla birlikte ceza muhakemesi hukuku açısından ayrı bir önemi haizdir. CMK m. 190/1, c. 1’de “*duruşmaya ara verilmeksizin devam edilerek hüküm verilir*” demek suretiyle duruşmanın kural olarak kesiksiz yürüyeceği kabul edilmiştir. Bu hüküm, kişilerin makul süre içinde yargılanmasını sağlamayı hedeflemektedir. Zorunlu hâllerde duruşmaya ara verilebilirse de bu, “*davanın makul sürede sonuçlandırılmasını olanaklı kılacak surette*” olmalıdır (CMK m. 190/1 c. 2).

Duruşma devresinde gerçekleştirilecek bir bölünme, duruşmanın ara verilmeksizin tek celsede bitirilmesini ifade eden *kesiksizlik ilkesinin* ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir. Söz konusu ilkeye göre soruşturma evresinde ve duruşma hazırlığı devresinde toplanan delillerle doğrudan temas eden mahkeme, hükmünü tek celsede verir ve hukuki uyumsuzluğu çözer. Mevcut durumda dahi bu ilkenin uygulamada hayata geçirilebildiğini söylemek güçtür. Zira uygulama için adeta duruşmanın tek celsede bitirilmesi bir kural olmaktan çıkmış, uyumsuzluğun birkaç celseye yayılarak çözülmesi istisnası kural hâlini almıştır¹³⁷. Ülkemizde bir dosyanın ceza mahkemelerinde ortalama görülme süresi, 2022 yılında 254 gün; 2023 yılında ise 265 gün olarak adli istatistiklere yansımıştır¹³⁸. Tek celsede olmasa bile mümkün olan en kısa sürede duruşmanın tamamlanması, adil yargılamanın en önemli gereklerindendir. Duruşma devresinde bahsi geçen bölünme ile kesiksizlik ilkesinden taviz verilmesi durumunda ilk sorun, şüphesiz makul sürede yargılanma hakkı bakımından ortaya çıkacaktır. Söz konusu sürelerin ülkemizde mevcut durumda dahi oldukça uzun olması, yargılamaların uzamasına sebebiyet vereceği gerçeğini bünyesinde barındıran bir sistem açısından duyduğumuz endişenin haklılığını kanıtlar niteliktedir.

¹³³ DOĞAN, Duygu Çağlar: “Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesinde Faile İlişkin Özel Ölçütlerin Temyiz Kanun Yolunda Denetlenmesi Sorunu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, Cilt 21, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan Özel Sayısı, s. 1037-1040.

¹³⁴ Alman öğretisinde bölünme aleyhinde görüş bildiren yazarlardan biri olan *Heinitz*, Alman CK m. 46 ile bağlantılı olarak benzer bir tespitte bulunmuştur. Yazara göre ikiye bölünme durumunda cezanın belirlenmesine ilişkin olgulardan yalnızca ikinci aşamada tartışılması gerekenler şüphesiz mevcuttur. Bununla birlikte bahsi geçen maddede sayılan “*failin saiki ve amacı, fiilden anlaşılan zihniyeti ve fiil sırasında sahip olduğu irade, yükümlülüğe aykırılığın yoğunluğu, fiilin işleniş tarzı ve fiilin kusurlu bir şekilde meydana getirilen sonuçları*” fiilin icrasının ayrılmaz bir parçasıdır ve bu nedenle ilk aşamada dikkate alınmak zorundadır. Böylelikle ikinci aşamaya sadece “*failin geçmişi, şahsi ve ekonomik durumları ve fiilden sonraki davranışları*” kalmaktadır (HEINITZ, s. 842).

¹³⁵ ROXIN, s. 66; HEINITZ, s. 839.

¹³⁶ HEINITZ, s. 837.

¹³⁷ KARAKEHYA, s. 82-83; ÜNVER / HAKERİ, s. 567.

¹³⁸ T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Adalet İstatistikleri 2023 (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1042024101742Adalet%20%C4%B0statistikleri%202023.pdf>, ET: 20.03.2025), s. 6.

Mahkemenin duruşmanın ikiye bölünmesi nedeniyle yargılamayı makul süre içinde tamamlayamaması, maddi gerçeğe ulaşma ihtimalini de zayıflatacaktır. Başka bir söylemle suçun işlenmesi ile yaptırımın belirlenmesi arasında ne kadar uzun zaman geçerse maddi gerçeği bulmak o denli zorlaşacaktır. Tanıklar zaman geçtikçe olayın kendisini değil, yalnızca soruşturma aşamasında kolluk veya savcı önünde verdiği ilk ifadeyi hatırlar hâle gelmektedir. Her hâkim, bir olayla ilgili anlatımın sık tekrarlanmasının bu açıklamaya bağlılığı zorlaştırdığını ve bunun da maddi gerçeği bulmayı güçleştirdiğini bilmektedir. Öte yandan hızlandırılmış bir muhakeme de içtihadın kalitesinden ödün verilmesine neden olabilmektedir. Bu anlamda bir hukuk devletinde adil yargılamanın gereklerinin yerine getirilmesinin yargılamada yol açacağı zorunlu gecikme, elbette makul görülmelidir. Bununla birlikte ceza muhakemesinde planlanan her değişikliğin getireceği faydaların gecikmeye bağlı zararlara ağır basıp basmadığının ciddiyetle tartışılmasının da bir gereklilik olduğu unutulmamalıdır¹³⁹.

SONUÇ

Duruşmanın ikiye bölünmesi sistemi, Kıta Avrupası ülkelerinde ceza muhakemesinde radikal bir reform önerisi olarak uzun yıllar tartışılmıştır. Bu tartışmalar, duruşma devresinde oluşturulması düşünülen iki kademeli yapı vasıtasıyla suçluluk sorununu ve bunun cezaî sonuçlarını ayrı bölümlerde ele alarak ayrı kararlara bağlamanın mümkün olup olmadığı üzerinedir. Bölünmenin gerçekleştirilmesi hâlinde suçluluğun tespit edildiği ilk bölümün aleni olarak gerçekleştirilmesi, yaptırım sorununun ele alındığı ikinci bölümün ise sanığın kişilik haklarını korumak amacıyla kapalı yapılması önerilmektedir.

Ceza muhakemesinde duruşmanın ikiye bölünmesi lehine ileri sürülen ve çalışmamızda ayrıntılı olarak ele aldığımız görüşler, kendi bağlamları içinde değerlendirildiğinde oldukça ikna edici görünmektedir. Hatta sistemin Kıta Avrupası ülkelerinde geniş yankı bulmaması ve büyük ölçüde reddedilmesi ilk etapta şaşırtıcı olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte oldukça basit bir işleyişe sahip gözüken ve ceza muhakemesinin bazı önemli sorunlarını çözeceği iddia edilen bu sistem, hukukumuz için salt bir teknik değişiklik önerisinden ibaret değildir. Zira duruşmanın ikiye bölünmesi sistemi, bugün adil bir yargılama için vazgeçilmez addedilen usule ilişkin ilkeleri dahi sarsmakta, bizi söz konusu ilkeler üzerinde düşünmeye itmektedir.

Öncelikle sistem, Türk ceza muhakemesinde duruşmaya hâkim olan iki temel ilke açısından bir değerlendirmeyi gerektirmektedir: Bunlardan ilki duruşmanın kesiksizliği, diğeri ise aleniliğidir. CMK m. 190'da kural olarak duruşmaya ara verilmeksizin devam edilerek hüküm verileceği ancak zorunlu hâllerde duruşmaya ara verilebileceği düzenlenmiştir. Ara verilebilecek istisnai durumlarda dahi sınırı *davanın makul sürede sonuçlandırılmasının olanaklı olması* çizmektedir. Bugün uygulama için bir *temenni* hâlini almış olsa da kesiksizlik ilkesi, bireylerin makul sürede yargılanma hakkının kanuni bir güvencesini teşkil etmektedir. Duruşma devresini yeniden yapılandırmak suretiyle kesiksizlik ilkesinden vazgeçilmesinin ve iki ayrı savunmayı, iki ayrı müzakereyi, iki ayrı kararı gerektiren bir sisteme geçilmesinin yargılama sürelerini uzatacağı bir gerçektir. Bölünme aleyhine ileri sürülen bu argüman, hâlihazırda yargılama sürelerinin çok uzun olduğu ülkemiz açısından göz ardı edilemez ve edilmemelidir. Nitekim makul sürede yargılanma hakkı, ülkemizde en yaygın olarak ihlal edilen hakların başında gelmektedir. Bu bağlamda duruşmanın ikiye bölünmesinin bu sorunu ülkemiz açısından daha da çözülemez bir noktaya taşıyacağı muhakkaktır. Türkiye nüfusunun onda birinden daha az bir nüfusa sahip olan İsviçre'de sistemin ihtiyari olarak uygulanmakla beraber sağlıklı bir şekilde işlemesi, yanılıcı olmamalıdır. Ayrıca böyle bir sistemin mahkemelerin iş yükünü artıracığı ve gerektirdiği ilave personel çabası nedeniyle yargılama maliyetlerini de yükselteceği açıktır.

Sistemin uygulanması hâlinde duruşmanın ikinci bölümünde alenilik ilkesi bakımından önerilen istisnanın gerekliliği ise tartışmalıdır. Genellikle sanığın kişilik haklarını korumak amacıyla bu kapalı-

¹³⁹ HEINITZ, s. 838-839.

lığın gerekli olduğu belirtilmekteyse de adil yargılamanın temel taşlarından biri olan aleniyet ilkesinden vazgeçilmemesi gerekmektedir. Nitekim sistemi uygulayan bir ülke olarak İsviçre’de bu konuda bir istisna öngörülmemiştir. Sistem, suçluluğun tespit edildiği ilk bölümden faile ilişkin kişisel hâlleri çıkararak kişilik haklarına ilişkin bu korumayı sağlayabileceği iddiasındadır. Ancak suç, suçluluk ve ceza sorunlarının ayrılmazlığı, sistemden beklenen bu faydayı da kanaatimizce ortadan kaldırmaktadır.

Bölünme suretiyle ulaşılması beklenen faydalardan en önemlisi, ikinci bölümün cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi yargısal faaliyetine hasredilmesi suretiyle bu konuda gerekli yoğunlaşmanın sağlanmasıdır. Bu noktada sanığın kişilik haklarını korumak adına onun kişisel hâllerine ilişkin tüm hususların duruşmanın ikinci kısmına bırakılması gerekmektedir. İkinci kısımda ise faile ilişkin sübjektif hususlar irdelenecek, fail adeta kriminolojik bir sınıflandırmaya tabi tutulacaktır. Suça ve suçluluğa ilişkin olguların da bu ikinci kısma dâhil olmaması gerekmektedir. Dolayısıyla bu bölünme hâlinde ilk bölümde aslında fiilin muhakemesinin, ikinci bölümde ise failin muhakemesinin yapılması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda karşılaştırmalı hukukta sistem aleyhine ileri sürülen argümanlardan Türk hukuku açısından en kayda değer olanı, suç, suçluluk ve ceza sorunlarının ayrılmazlığıdır. Zira cezanın belirlenmesine ilişkin TCK m. 61’deki düzenlemeye bakıldığında, suça veya fiile ilişkin objektif koşulların ve nedenlerin bu aşamanın dışında bırakılamayacağı görülmektedir. TCK, cezanın bireyselleştirilmesinin ilk aşaması olan temel cezanın belirlenmesinde, benimsediği fiil ceza hukuku anlayışının sonucu olarak faile ilişkin hususları oldukça sınırlandırmış durumdadır. Kanunda cezanın bireyselleştirildiği diğer aşamalarda faile ilişkin hususlara yer verilmekteyse de temel cezanın belirlenmesi büyük ölçüde “fiil” üzerine inşa edilmiş durumdadır. Yine benzer şekilde bazı durumlarda ilk bölümde suçluluğa ilişkin yapılacak belirlemede salt bir fiil incelemesinin yeterli olmaması, faile ilişkin hususların irdelenmesinin de bir gereklilik olarak ortaya çıkması mümkündür.

KAYNAKÇA

- ACHENBACH, Hans: “Zweiteilung des Strafverfahrens-Plädoyer für eine ‘kleine Lösung’”, *Juristische Rundschau*, 1974, Sayı 10, s. 401-406.
- BÁRD, Károly: “Über die Zweiteilung der Verhandlung”, *Acta Juridica, Academiae Scientiarum Hungaricae*, 1987, Cilt 29, Sayı 1-2, s. 193-212.
- BERNARD, Stephan / STUDER, Rafael: “Prekäre Unschuld bei Begutachtungen ohne Tat-oder Schuldinterlokut”, (Ed.) HEER, Marianne / HABERMEYER, Elmar / BERNARD, Stephan: *Feststellung des Sachverhalts im Zusammenhang mit der Begutachtung*, Stämpfli Verlag, Bern, 2016, s. 2-29.
- BEULKE, Werner: *Strafprozessrecht*, 11. Baskı, Verlag C. F. Müller, Heidelberg, 2010.
- BILAND-ZIMMERMANN, Beatrice: *Das Schuldinterlokut in der Hauptverhandlung*, Juris Druck und Verlag, Zürich, 1975.
- BLAU, Günter: “Die Teilung des Strafverfahrens in zwei Abschnitte, Schuldspruch und Strafausspruch”, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1969, Sayı 81, s. 31-48.
- DAHS, Hans: “Fortschrittliches Strafrecht in rückständigem Strafverfahren. Zur Dringlichkeit einer Zweiteilung der Hauptverhandlung durch ein ‘Schuldinterlokut’”, *Neue Juristische Wochenschrift*, 1970, s. 1705-1711.
- DILLENBURG, Claudia: *Jugendstrafrecht in Deutschland und Frankreich: Eine rechtsvergleichende Untersuchung*, Inaugural-Dissertation, Rechtswissenschaftliche Fakultät der Universität zu Köln, Köln, 2003.
- DOĞAN, Duygu Çağlar: “Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesinde Faile İlişkin Özel Ölçütlerin Temyiz Kanun Yolunda Denetlenmesi Sorunu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, Cilt 21, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan Özel Sayısı, s. 1029-1058.
- DÖLLING, Dieter: *Die Zweiteilung der Hauptverhandlung- Eine Erprobung vor Einzelrichtern und Schöffengerichten*, Schwartz Verlag, Göttingen, 1978.
- FISCHINGER, Helmut: “Die Teilung des Strafverfahrens in zwei Abschnitte, Schuldspruch und Strafausspruch”, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1969, Sayı 81, s. 49-60.
- GRAF, Jürgen Peter (Hrsg): *Beck’scher Online Kommentar StPO Graf*, 54. Baskı, 2025 (Yazar, BeckOK StPO).
- HEINITZ, Ernst: “Zweiteilung der Hauptverhandlung”, *Sein und Werden im Recht, Festgabe für Ulrich von Lübtow zum 70. Geburtstag*, Duncker & Humblot, Berlin, 1970, s. 835-845.
- HEUMANN, Hermann Gottlieb / SECKEL, Emil: *Heumanns Handlexikon zu den Quellen des römischen Rechts*, Verlag von Gustav Fischer, Jena, 1926.
- HORN, Eckhard: “Tatschuld-Interlokut und Strafzumessung”, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1973, Sayı 85, s. 7-26.
- HUBER, Michael: *Reformüberlegungen des strafprozessualen Hauptverfahrens*, Diplomarbeit, Rechtswissenschaftliche Fakultät der Karl-Franzens-Universität Graz, Graz, 2010.
- KABAK YÜCE, Emine: “Cezanın Belirlenmesinde Yapay Zeka Temelli Sistemlerin Kullanımının Değerlendirilmesi”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 2022, Cilt 17, Sayı 48, s. 77-128.
- KARAKEHYA, Hakan: *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. Maddesi (Adil Yargılanma Hakkı) Bağlamında Ceza Muhakemesinde Duruşma*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2008.
- KLEINKNECHT, Theodor: “‘Informelles Schuldinterlokut’ im Strafprozeß nach geltendem Recht, Zur modernen Gestaltung der Hauptverhandlung”, (Ed.) LÜTTGER, Hans / BLEI, Hermann / HANAU, Peter: *Festschrift für Ernst Heinitz zum 70. Geburtstag*, Walter de Gruyter, Berlin, 1972, s. 651-667.
- KNAUER, Christoph / KUDLICH, Hans / SCHNEIDER, Hartmut (Hrsg): *Münchener Kommentar zur StPO*, 2. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2024 (Yazar, MüKoStPO).
- KNITTEL, Eberhard: *Zweiteilung der Hauptverhandlung nach Englischem Vorbild*, Peter Hanstein Verlag, Köln-Bonn, 1973.
- KÖBLER, Gerhard: *Juristisches Wörterbuch*, 16. Baskı, Verlag Franz Vahlen, München, 2016.

- KRÖPIL, Karl: “Wichtige Grundzüge des Strafverfahrens-unter Berücksichtigung einiger Aspekte aus dem Strafverfahren gegen Christian Wulff”, *Juristische Schulung*, 2015, s. 213-218.
- KÜHNE, Hans-Heiner: *Strafprozessrecht*, 9. Baskı, Verlag C. F. Müller, Heidelberg, 2015.
- MELLER, Laura: *Urteilsabsprachen im österreichischen Strafprozess*, Duncker & Humblot, Berlin, 2021.
- MOOS, Reinhard: “Die Reform der Hauptverhandlung Teil II”, *Österreichische Juristen-Zeitung*, 2003, Sayı 20, s. 369-381.
- ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAŞIZ, Pınar: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- RIEB, Peter (Hrsg): *Löwe-Rosenberg, Die Strafprozeßordnung und Gerichtsverfassungsgesetz Großkommentar*, 24. Baskı, Walter de Gruyter, Berlin, 1988 (Yazar, Löwe-Rosenberg Großkommentar).
- ROXIN, Claus / SCHÜNEMANN, Bernd: *Strafverfahrensrecht*, 30. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2022.
- ROXIN, Claus: “Die Reform der Hauptverhandlung im deutschen Strafprozeß”, (Ed.) LÜTTGER, Hans: *Probleme der Strafprozeßreform*, Walter de Gruyter, Berlin, 1975, s. 52-72.
- SCHNELL, Beat / STEFFEN, Simone / BÄHLER, Jürg: *Schweizerisches Strafprozessrecht in der Praxis*, 2. Baskı, Stämpfli Verlag, Bern, 2024.
- SCHÖCH, Heinz / SCHREIBER, Hans-Ludwig: “Ist die Zweiteilung der Hauptverhandlung praktikabel? Erfahrungen mit der Erprobung eines informellen Schuldinterlokuts”, *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 1978, Cilt 11, Sayı 3, s. 63-67.
- SCHUNCK, Bernd: *Die Zweiteilung der Hauptverhandlung. -Die Erprobung des informellen Tatinterlokuts bei Strafkammern-*, Verlag Otto Schwartz, Göttingen, 1982.
- SCHWAIGHOFER, Klaus: “Eckpunkte einer Reform der Hauptverhandlung”, *Österreichisches Anwaltsblatt*, 2023, Sayı 10, s. 568-576.
- SESSAR, Klaus: “Wege zu einer Neugestaltung der Hauptverhandlung”, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1982, Sayı 93, s. 698-722.
- ŞAHİN, Cumhur / GÖKTÜRK, Neslihan: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- TOPHINKE, Wilhelm: “Zum Schuldinterlokut”, *Welche Reform braucht das Strafverfahren? Texte und Ergebnisse des 30. Strafrechtstag, Lübeck, 6-8 März 2015*, Berlin, 2016, s. 123-127.
- TOSUN, Öztekin: *Suçluların Gözlemi*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1966.
- ÜNVER, Yener / HAKERİ, Hakan: *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 23. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024.
- WERNER, Raik: *Weberkompakt, Rechtswörterbuch*, 11. Baskı, Verlag C.H. Beck, 2024.
- WOLF, Celina Anna: *Das Schuldinterlokut- Die Zweiteilung der Hauptverhandlung im Strafprozess*, Diplomarbeit, Rechtswissenschaftliche Fakultät der Universität Graz, Graz, 2024.
- YENİSEY, Feridun / OKTAR, Salih: *Alman Ceza Muhakemesi Kanunu (StPO)*, 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- YENİSEY, Feridun: *Mukayeseli Hukuk Açısından Ceza Sorumluluğu Yaşı ve Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocuklar ve Gençler İçin Ceza Hukukunda Uygulanan Alternatif Yaptırımlar*, 2007 (<http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr>, ET: 10.01.2025).
- ZAFER, Hamide: “Kötü Muamele Suçu (TCK m. 232) (Aynı Konutta Birlikte Yaşayan Birine Kötü Muamele ve Terbiye Hakkından Doğan Disiplin Yetkisinin Kötüye Kullanılması)”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2009, Cilt 8, Sayı 1, s. 119-172.